

Чытайце ў нумары:
Як жывецца табе,
пакорыца ● Ён быў
героем ● Іду за та-
бою, мама! ● Дзень
добры, мае родныя!
● Апавяданне Бесса-
ромная Кора! ● Гу-
марэскі Бабуля з ха-
рактарам і Пільнасць

05
222946

Зок-4
1844

работніца і сялянка

7 1969

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ
БІБЛІЯТЭКА
БЕЛАРУСІ

ТАБЕ, ЧАЛАВЕК!

У піянерлагеры Мінскага мотавелазавода «Арлёнак».

На Дняпры.

«Сяброўкі».

Фотаацыюды Ул. Вяхоці.

Вялікі пралетарскі пісьменнік Аляксей Максімавіч Горкі калісьці сказаў: «Чалавек — гэта гучыць горда!» Адзіны творца ўсіх матэрыяльных і духоўных багаццяў народа — Чалавек. Пры сацыялізме Чалавек павінен узняцца на такую вышыню сваіх фізічных і духоўных сіл, на якую ён ніколі не можа ўзняцца пры капіталізме.

Словы Горкага прагучалі ў змрочны час, калі невялікая кучка багаццяў бязлітасна эксплуатавала, прыніжала, мардавала народ. Сёння кожнаму бачна, як далёка наперад глядзеў пісьменнік. Разняволены Вялікім Кастрычнікам савецкі працоўны чалавек здзяйсняе цуды. Мы з'яўляемся сведкамі небывалага прагрэсу: будуюцца гіганцкія заводы і электрастанцыі, ствараецца самая дасканалая касмічная тэхніка, цудоўныя найскладанейшыя машыны.

Савецкі чалавек! Пра яго здароўе, росквіт яго таленту ўвесь час дбаюць Камуністычная партыя і Савецкі ўрад. З кожным годам павялічваюцца выдаткі дзяржавы на адукацыю, медыцынскае абслугоўванне, адпачынак народа. Рабочыя, служачыя і ўсё большая колькасць калгаснікаў атрымліваюць аплачаны адпачынак. Гэта зрабілася такім звычайным, штодзённым, сама сабой зразумелым, што мы і не задумваемся аб яго значэнні. Прарабіў на прадпрыемстве ці ва ўстанове пэўны тэрмін — і збірайся ў адпачынак, думай, дзе яго лепш правесці. Зусім інакш жылося нашым бацькам. Успамінаю свайго бацьку. Ён быў кадравым рабочым-чыгуначнікам, ездзіў на паравозе шмат гадоў і ніколі, ніводнага разу не атрымліваў адпачынку. У маёй памяці не захавалася часіна, калі бацька мог бы адарвацца ад працы і куды-небудзь падацца адпачыць. А калі звальвала з ног хвароба, маці плакала: «Што цяпер будзе?» Вымала з патаемных месц некалькі рублёвак, прыхаваных на чорную гадзіну, выклікала фельчара і совала яму ў руку рубель, а затым адлічвала грошы на лекі, якія выпісваў той фельчар. Над сям'ёй чорнай хмарай навесала трывога за заўтрашні дзень. Нават мы, малыя дзеці, адчувалі небяспеку, нам было не да гульні, не да забаў. Маці змагалася з бядой адна, дапамогі не было ад каго чакаць.

То быў цяжкі і горкі час. Але вернемся да сённяшняга дня.

Савецкі чалавек стаіць моцна

на зямлі. Ён упэўнены ў сваім заўтрашнім дні. Яму не пагражае беспрацоўе, яму аплацяць бальнічны лісток, калі здарыцца хвароба. Ён добра адпачне ў час чарговага адпачынку.

Звярніце ўвагу, якімі прывычнымі ў нашым жыцці гучаць такія словы:

— Ты куды едзеш?

— Ды яшчэ думаю: ці ў дом адпачынку, ці ў санаторый.

— А я пайду ў турысцкі паход.

Мора, сонца, лес, рэчка — усё належыць народу. Любуйся прыродай, адпачывай, набірайся сіл. Усе дары прыроды для цябе, чалавек!

Аўтару гэтых радкоў давалося пабываць за мяжой, у Злучаных Штатах Амерыкі. Стаяў сонечны спякотны дзень. Пасля пасяджэння ў Нью-Йорку наша дэлегацыя выехала з горада на заліў, падыхаць свежым паветрам. І што вы думаеце? Збочыць з дарогі нельга, скрозь таблічкі: «Прыватная ўласнасць!», «Супынку няма». Доўга нам давалося ехаць, пакуль дабраліся да заліва, сонца ўжо схілілася над акіянам. Выйшаўшы з машын, мы ўбачылі, што зямля ля заліва падзелена загаражамі на нешырокія шнуры і загаражы гэтыя ўваходзяць глыбока ў ваду, нібы кажучы: «Не чапай, мая ўласнасць!» Навокал нікога не было. Пустэча. І так здзівіла нас гэтая прыватная ўласнасць на сонца, паветра і ваду, што і не кажыце. Ушчэнт сапсаваўся настрой. Мы крыху пастаялі ля заліва, але нікому ўжо не хацелася скінуць вопратку, плюхнуцца ў ваду. Сеўшы ў машыны, міжволі прыпомнілі любімую песню і дружна заспявалі:

Широка страна моя родная,

Много в ней лесов, полей и рек,

Я другой такой страны не знаю,

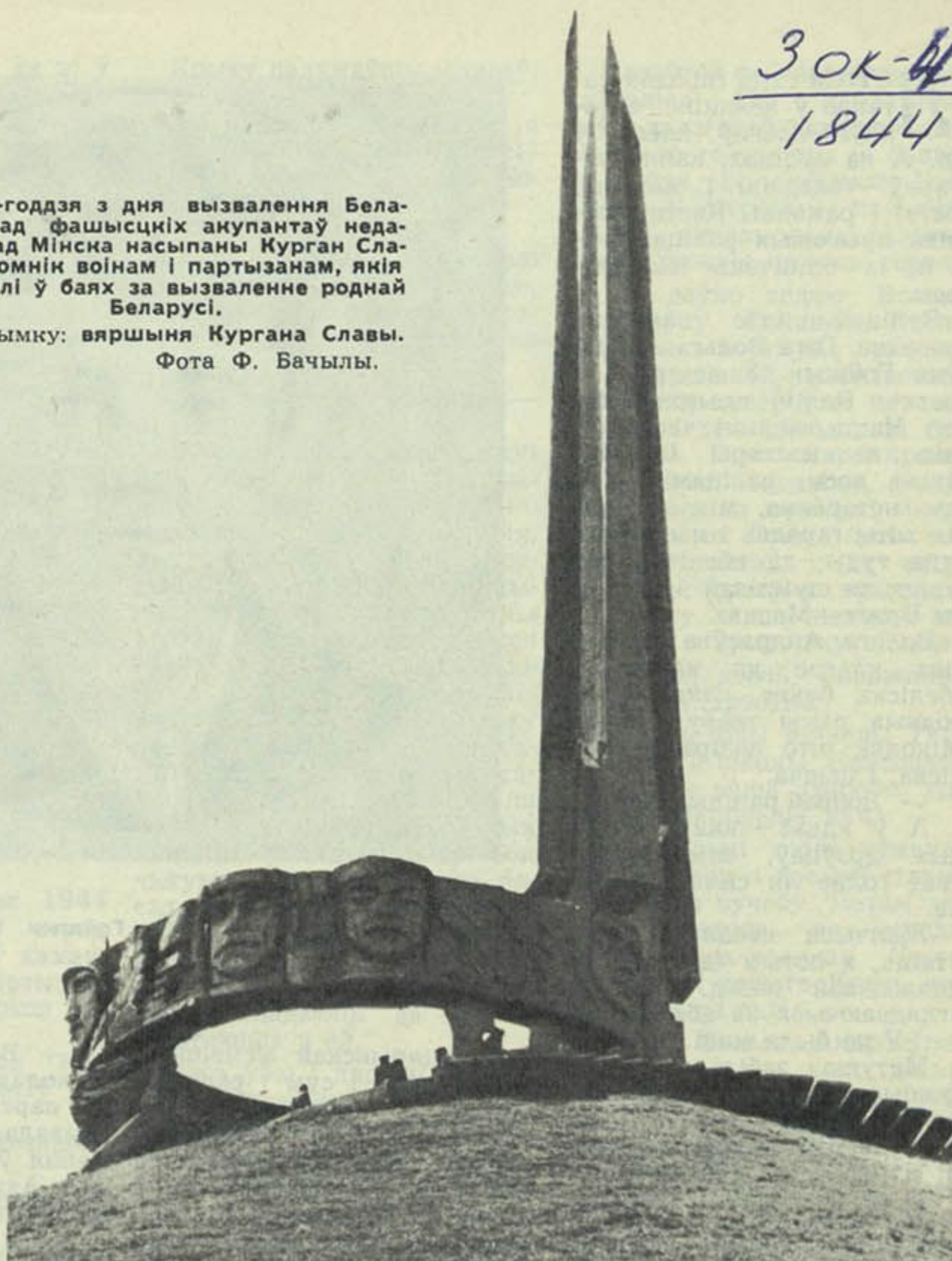
Где так вольно дышит человек...

І сапраўды, няма ніводнай краіны, дзе б так вольна дыхаў чалавек.

Сонечнае цёплае лета. Яго з асаблівай нецярплівасцю чакаюць дзеці. Яшчэ задоўга, калі яшчэ нашы

Да 25-годдзя з дня вызвалення Беларусі ад фашысцкіх акупантаў недалёка ад Мінска насыпаны Курган Славы — помнік воінам і партызанам, якія загінулі ў баях за вызваленне роднай Беларусі.

На здымку: вяршыня Кургана Славы.
Фота Ф. Бачылы.

дзеці займаюцца ў школе або водзяць іх за ручку мамы і таты ў дзіцячыя сады і яслі, пра іх клапаціцца многа дарослых людзей. Штогод павялічваецца колькасць піянерскіх лагераў, пашыраюцца маршруты турысцкіх паходаў. Сёлета ў рэспубліцы вырасла 68 новых піянерскіх лагераў. Іх цяпер у нас 518. Толькі са сродкаў сацыяльнага страхавання на дзіцячы адпачынак адпускаецца каля шасці

мільёнаў рублёў на год. У піянерскіх лагерах, у турысцкіх паходах, у экскурсійных цягніках пабывае за лета каля аднаго мільёна 400 тысяч дзяцей. Унушальная лічба! Будуць у нас гасцяваць 250 дзяцей з ГДР і Польскай Народнай Рэспублікі, столькі ж паедзе і нашых з адказным візітам. Цікавае будзе падарожжа! Піянеры Яромінскай сельскай школы з калгаса «XXII з'езд КПСС» Гомельскага раёна паедуць да сваіх юных сяброў у ГДР. А школьнікі з горада Маркштат прыедуць пагасцяваць да іх у піянерскі лагер «Чонкі».

Яшчэ больш шырокія магчымасці для адпачынку ствараюцца для працоўных рэспублікі. Кожны вырашыць, што яму зручней: ці пабываць у доме адпачынку або санаторыі, ці накіравацца па лясных мясцінах, прайсці па турысцкіх сцежках або проста пасядзець з вудамі ля ракі ці пазбіраць грыбы і ягады, пабываць у сваякоў у вёсцы. У кожнага свой густ. Толькі адно нязменна агульнае — кожны мае права на адпачынак і абавязкова скарыстае яго.

Аляксандра УС.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**работніца
і сялянка**

№ 7

• ЛІПЕНЬ
1969

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВИДАНИЯ СОРАК ПЯТЫ
ВИДАНИЕ ЦК КП БЕЛАРУСИ

Выдавецтва «Звязда».

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ
БІБЛІЯТЭКА
БЕЛАРУСІ

Л ЕТАМ гэты гарадок патанае ў зеляніне таполяў і ясеняў, клёнаў і ліп. А на вуліцах, каля тратуараў—гваздзікі і мальвы, браткі і рамонкі. Кветкі асабліва прыгожыя раніцай, калі на іх блішчаць іскрынькі расы.

Вуліцай ідзе пажылая жанчына. Гэта Вольга Андрэеўна Гойшык. У яе руцэ—кветкі. Вялікі прыгожы букет. Часта, вельмі часта бацька яе жыхары Івацэвіч такімі васьмь раніцамі. Яна ідзе нетаропка, мінае апошнія хаты гарадка і накіроўваецца туды, да абеліска, які стаіць ля шумлівай аўтастрады Брэст—Масква.

Вольга Андрэеўна беражліва кладзе да падножжа абеліска букет, глядзіць на родныя рысы твару свайго Міколкі, што пазірае з абеліска, і шэпча:

— Добрай раніцы, сыноч...

А ў адказ—пошум маладых дрэўцаў, што схілілі сваё голле ля самага помніка.

Жанчына некалькі мінут стаіць, а потым ідзе той жа сцяжынкай назад, раз-пораз аглядаючыся на абеліск.

...У яе была маці.

Матулю забілі нямецка-фашысцкія захопнікі.

У яе быў муж.

Мужа-партызана закатавалі гітлераўскія душагубы.

У яе быў сын—Міколка.

Ён гераічна загінуў, помоячы вылюдкам за смерць сваіх родных, за гора і слёзы.

О, колькі ты перажыла, колькі ты выцерпела гора, маці сына-героя, маці-партызанка! Ты аддала Радзіме ўсё, ты не скарылася ворагам, ты горда прайшла праз усю вайну, і табе, матуля, твайму добраму сэрцу сёння шчыра кланяюцца людзі, моцна ціснуць твае агрубелыя і пяшчотныя рукі...

Толькі Вольга Андрэеўна ўвайшла ў дом, як каля вараў, рыпнуўшы тармазамі, спыніўся аўтобус. Прыехалі піянеры з Ляхавіцкай сярэдняй школы. Піянерская дружина гэтай школы носіць імя Колі Гойшыка.

Піянеры даўно перапісваюцца з маці героя. А сёння прыехалі да яе ў госці.

Вольга Андрэеўна выйшла на ганак. А піянеры ўжо бягуць ёй насустрач.

— Добры дзень, мамачка!..

Дзесяткі разоў васьмь так сустракала Вольга Андрэеўна дзяцей з Пінска і Брэста, з Баранавіч і Нясвіжа, з Мінска і Целяхан—з розных гарадоў і вёсак Беларусі. Вясной і восенню, летам і зімой прыязджаюць яны да яе. І тады яе твар свеціцца доб-

Колья Гойшык.

рай мацярынскай усмешкай. А ў вачах—і сум і радасць. Сум ад таго, што не ўбачыць яна ніколі свайго Міколку, і радасць, што ён не памёр, што жыве ў сэрцах тых, каму цяпер па дванаццаць-трынаццаць гадоў, столькі, колькі было яе сыну.

Вольга Андрэеўна правяла дзяцей у дом. Яны глядзелі на вялікі партрэт Колі, на яго рэчы, на ордэн Айчыннай вайны першай ступені, якім быў пасмяротна ўзнагароджан юны партызан, беражліва перагортвалі кнігі, прысвечаныя подзвігу Міколкі Гойшыка.

А пасля, уладкаваўшыся каля печкі, у якой патрэскавалі дровы, школьнікі слухалі нетаропкі расказ маці героя:

— Вось так калісьці мы з Міколам сядзелі каля печкі ў партызанскай зямлянцы. Бывала, вернецца ён з задання ўвесь прамоклы, азяблы. Адагрэецца, абдыме мяне і скажа:

— А мы сёння, мама, варажы эшалон пад адхон пусцілі.

...Прыціхлі дзеці. Не звоніць вачэй з Вольгі Андрэеўны. А яна паправіла пасівелыя валасы, што выбіліся з-пад хусцінкі, і працягвае свой расказ.

І паўстае перад піянерамі Колева жыццё.

...За акном—ноч. Цёмная, восенская. Вецер свішча ў голых галінках яблынь, што растуць каля хаты. Колья не спіць, круціцца з боку на

бок. Маці толькі што патушыла газоўку, але спаць не кладзецца. Яна, як заўсёды, чакае, пакуль прыйдзе бацька. А яго сёння нешта доўга няма.

«Куды ён знікае?—думае Колья.— Пазаўчора прыйшоў позна, змораны. Учора на світанні вярнуўся, а цяпер зноў няма».

Але васьмь у шыбіну пастукалі. Ціхенька, тры разы. Гэта ён. Вольга Андрэеўна хуценька падымаецца з услончыка, бразгоча клямкай, і ў хату ўваходзіць бацька.

Не запальваючы агню, ён садзіцца з маці ля акна, шэпча. Да Колевага слыху даносяцца словы:

— Сёння пад вечар у Івацэвічы прыбыў эшалон з эсэсаўцамі. Па ўсім відаць, рыхтуюць наступленне на партызан. Я зараз пайду. Трэба папярэдзіць нашых. Інакш будзе бяда...

І зноў бразнула клямка.

— Мама, куды тата пайшоў?—пытаецца Колья.

— Спі, сыноч, спі. Ён хутка вернецца, ён да суседзяў выйшаў,— адказвае Вольга Андрэеўна.

А Колья не можа спаць. Ён устае, падыходзіць да маці.

— Мамачка, ты паслухай мяне. Я ўжо не маленькі, мне трынаццаць год, я ўсё чуў і ведаю, куды пайшоў тата.

Доўга ў тую ноч гаварылі маці з сынам, шчыра, сур'ёзна. Даведалася Вольга Андрэеўна, што яе Колья таксама не сядзіць склаўшы рукі. Пасучы каровы, ён знайшоў і закапаў каля лесу некалькі скрынак патронаў, кулямёт. У яго ёсць рэвальвер. Усё гэта ён збіраецца аддаць партызанам. І яшчэ сказаў Колья маці, што свой чырвоны піянерскі гальштук зашыў у куртку і ён заўсёды з ім.

Маці абняла сына:

— Так і трэба, малайчына.

У гэты момант за лесам занялося зарыва. Гарэла суседняя вёска. Языкі полымя шугалі высока ў неба. Чулася страляніна.

— Бачыш, сыноч, што яны робяць, душагубы. Зноў паляць, зноў расстрэльваюць...

Пасля гэтай размовы і Колья таксама стаў партызанскім сувязным. Зброя, якую ён сабраў, была аддадзена партызанам. Туды, дзе не маглі прайсці бацька і маці, прабіраўся Міколка. Пад выглядам хлопчыка-сіраты або пастушка ён хадзіў па вёсках, па станцыях. Нічога не прамінаў яго пільны погляд. Пасля ж грывелі выбухі ў нямецкіх гарнізонах, ляцелі пад адхон фашысцкія эша-

ЁН ВЫЎ ГЕРОЕМ

лоны. А колькі партызанскіх лістовак расклеіў Міколка на вуліцах Івацэвіч і навакольных сёл!

Так і дзейнічала сям'я партыётаў Гойшыкаў, што жыла на хутары ля вёскі Воля. І бацька, былы старшыня Яблынкаўскага сельсавета, і маці, работніца сельпо, і Коля, былы пяцікласнік, чым маглі, дапамагалі партызанам.

Аднойчы, калі Васіль Дзямянавіч, выконваючы важнае даручэнне народных месціўцаў, быў у Івацэвічах, яго выдаў фашыстам адзін з паліцаяў. Доўга катавалі Гойшыка душагубы. Ды ні слова не пачулі ад яго. Не выдаў Васіль Дзямянавіч партызан, не сказаў, дзе яны знаходзяцца і з якой мэтай прыйшоў ён у Івацэвічы. Васіля Дзямянавіча расстралялі.

У той жа дзень у вёску Воля выехала вялікая група фашыстаў і паліцаяў, каб арыштаваць сям'ю Гойшыкаў. Вольга Андрэеўна яшчэ здалёк убачыла, як з дарогі паварочваюць у бок хутара фурманкі, і ўсё зразумела.

— Сыноч, трэба ўцякаць.

— А як жа бабулька? — збянтэжана прамовіў Коля.

— І бабуля з намі. Мо дабяжым. Лес жа блізка...

Яны выбеглі на двор з другога боку хаты, адкуль былі не бачны фашыстам. Марозны вецер біў у твар, ногі грузлі ў снезе. Бабуля змаглася.

— Не, я нікуды не пайду, дзеткі, — сказала яна. — Уцякайце, любыя, уцякай, дачушка, уцякай, унучак. Вам яшчэ жыць ды жыць. А мне ўжо дзевяты дзесятак...

І пра смерць бацькі, і пра смерць бабулі даведаўся Коля ўжо ў лесе.

Хутка ён быў залічаны ў камсамольскую дыверсійную групу Дзмітрыя Шмураткі. Група мела ўжо немалы вопыт дыверсійнай справы. І вось партызаны атрымалі заданне: узарваць эшалон на участку Пінск—Гарадзішча.

Гэта была першая баявая аперацыя, на якую пайшоў Коля Гойшык. Выканаць заданне аказалася не проста. Ноччу паязды не хадзілі, а днём падысці да чыгункі было немагчыма: вакол адкрытая мясцовасць.

І тады Коля сказаў:

— Давайце я адзін днём падкладу міну пад рэйкі.

Усе перагледзіліся.

— Ну, чаго вы? Я па-стужком прыкінуся... Мне не прывыкаць...

Ён выняў з кішэні торбу, перакінуў цераз плячо, паклаў у яе міну. Размахваючы ланінай, насвістваючы

нейкую песеньку, ён, як ні ў чым ні было, накіраваўся па сцяжынцы да чыгуначнага палатна. Група ж залягла непадалёк ад чыгункі, каб пры першай неабходнасці прыкрыць адыход таварыша.

І вось Коля ўжо караскаецца па насыпу да рэек. Вось ён прылёт з краю палатна, і сябры бачаць, як спрытна ходзяць яго рукі. Праз мінуту-дзве міна пастаўлена. І ў гэты час у Гарадзішчы, што за паўтара кіламетра ад партызан, прагучаў паравозны гудок. Калі поезд дайшоў да месца, дзе стаяла міна, «пастушок» пацягнуў за шнур. Грымнуў аглушальны выбух. Пад адхон паліцэйскі паравоз і 12 вагонаў з салдатамі, тэхнікай і прадуктамі харчавання. Пакуль ворагі апамяталіся, падрыўнікі былі ўжо далёка.

Праз некалькі дзён «пастушок» Мікола Гойшык такім жа чынам пусціў пад адхон яшчэ два варожыя эшалоны...

Неяк перад новым 1944 годам у партызанскі атрад імя Чарткова прыбыў камандуючы Брэсцкім партызанскім злучэннем таварыш Сікорскі.

— А ну, пакажы мне свайго героя, — папрасіў ён камандзіра атрада.

Хутка ў зямлянку ўвайшоў хлапчук.

— Партызан Мікалай Гойшык прыбыў!

Камандуючы абняў Колю і пацалаваў:

— Герой, сыноч, сапраўдны герой.

І, звярнуўшыся да маці Колі, сказаў:

— Дзякуем вам, Вольга Андрэеўна, што выхавалі такога сына.

Як было не радавацца маці такой пахвале!

24 красавіка 1944 года павінна была адкрыцца першая камсамольская канферэнцыя партызанскай брыгады імя Дзяржынскага. А вечарам 23 красавіка стала вядома, што ў тры гадзіны ночы праз станцыю Івацэвічы павінен прайсці поезд з танкамі, снарадамі і салдатамі ў напрамку Мінска, дзе немцы імкнуліся спыніць націск нашых войск.

— Трэба перарэзаць фашыстам дарогу, — рашылі месціўцы.

Калі камандзір атрада выстраіў партызан і сказаў пра гэтую адказную аперацыю, ахвотнікаў знайшлося многа.

— Дазвольце мне, — сказаў Гойшык. — Я ўзарву. Гэта будзе маім падарункам нашай канферэнцыі.

Камандзір па-бацькоўску глядзеў на юнака. Сем эшалонаў пусціў ён пад адхон, сотні фашыстаў знішчыў.

Крыху падумаўшы, сказаў:

— Добра, ідзі, сыноч.

— Дазвольце і мне. І я пайду з Міколам, — папрасіў Леанід Савошчык, сябар Колі.

На гэтым і парашылі.

Коля з сябрам перасеклі лес, луг, прайшлі полем, зноў лесам. З-пад ног пырнула нейкая птушка, жаласна ціўкнула.

— Разбудзілі бедную, — прамовіў Коля.

Пайшоў цёплы красавіцкі дожджык. Лес кончыўся, наперадзе паказаўся чыгуначны насып. Навокал цішыня, пахне першай траўкай і сасновой смалой. Раптам цішыню парушыў прыглушаны стрэл, і ў паветра ўзнялася ракета. Потым другая... трэцяя... Заблішчалі рэйкі, асвятліліся кусты. Да прыходу пезда заставалася з паўгадзіны, і фашысты пільна сачылі за пуцямі. А тут, ля вёскі Міхнавічы, два юныя месціўцы ўглядаюцца ў бок чыгункі. Не, не пройдзе пезд, фашысты знойдуць тут магілу. Хлопцы паціхеньку паўзуць да палатна. І зноў праклятая ракета. Зноў сябры прыпадаюць да зямлі, зрастаюцца з ёй.

Вось ужо і апошні кусцік. Далей — адкрытае месца. Ракеты адна за другой узлятаюць над чыгункай. Чуваць, як па насыпу ходзяць патрулі.

— Лёня, — шэпча Коля, — хутка тры гадзіны. Вось-вось пакажацца цягнік. Удвух мы не прабяромся да рэек... Заўважаць... Я паспрабую адзін. Калі што якое — прыкрыеш.

І хлопчык кінуўся наперад. Калі чарговая ракета ўзляцела ў паветра, ён ужо ляжаў каля самага адхону. Зусім блізка ад яго прайшлі два фашысты. Што ж рабіць? З боку Няхачава ўжо чуваць грукат і пыхканне цягніка. Бліжэй, бліжэй...

Моцна стукае сэрца. Коля падумаецца на ўвесь рост і караскаецца на насып. «Трэба паспець, трэба паспець», б'ецца ў галаве думка. Раптам грывнуў стрэл, другі, не-дзе блізка ціўкнула куля. Патрульныя заўважылі яго. «Не паспею падкласці», — мільганула думка. А поезд ужо зусім побач. Коля зірнуў на яго. «Пройдзе? Ну, не! Цяпер мне ніхто не перашко-дзіць!», і ён кінуўся з мінай у руках да рэек.

Страшэнны выбух скала-нуў паветра. З грукатам паліцэйскі пад адхон варожыя танкі і гарматы.

Вораг не прайшоў.

Гэта быў восьмы эшалон, узарваны Мікалаем Гойшыкам.

Назаўтра на лясной паляне сабраліся 450 камсамольцаў — дэлегатаў канферэнцыі. Не было толькі тут іх баявога сябра, іх любімага Гойшыка. У суровым маўчанні схілілі камсамольцы галовы, ушаноўваючы памяць героя.

...Я даўно ведаю Вольгу Андрэеўну Гойшык. Пасля вайны яна доўгі час працавала старшыняй пасялковага Савета, а цяпер ужо на пенсіі. Калі мне даводзіцца быць на Брэстчыне, праяжджаць праз Івацэвічы, я заўсёды хоць на некалькі мінут зайду да яе. Вось і зусім нядаўна я завітаў у яе хату. Вольга Андрэеўна праглядала пошту. Адно пісьмо з яе дазволу я прыводжу цалкам.

«Добры дзень, паважаная Вольга Андрэеўна!

Пішуць Вам піянеры Гершонаўскай школы Брэсцкага раёна. Як ваша здароўе, мамачка? Напішыце нам.

Мы вельмі добра правялі лета і цяпер з новымі сіламі ўзяліся за вучобу. Летам хадзілі ў паходы па месцах партызанскіх стаянак. Часта ўспаміналі вашага Колю, яго гераічны подзвіг.

Мілая Вольга Андрэеўна! Напішыце нам, калі дзень нараджэння Колі. Мы гэты дзень будзем адзначаць усёй піянерскай дружнай...»

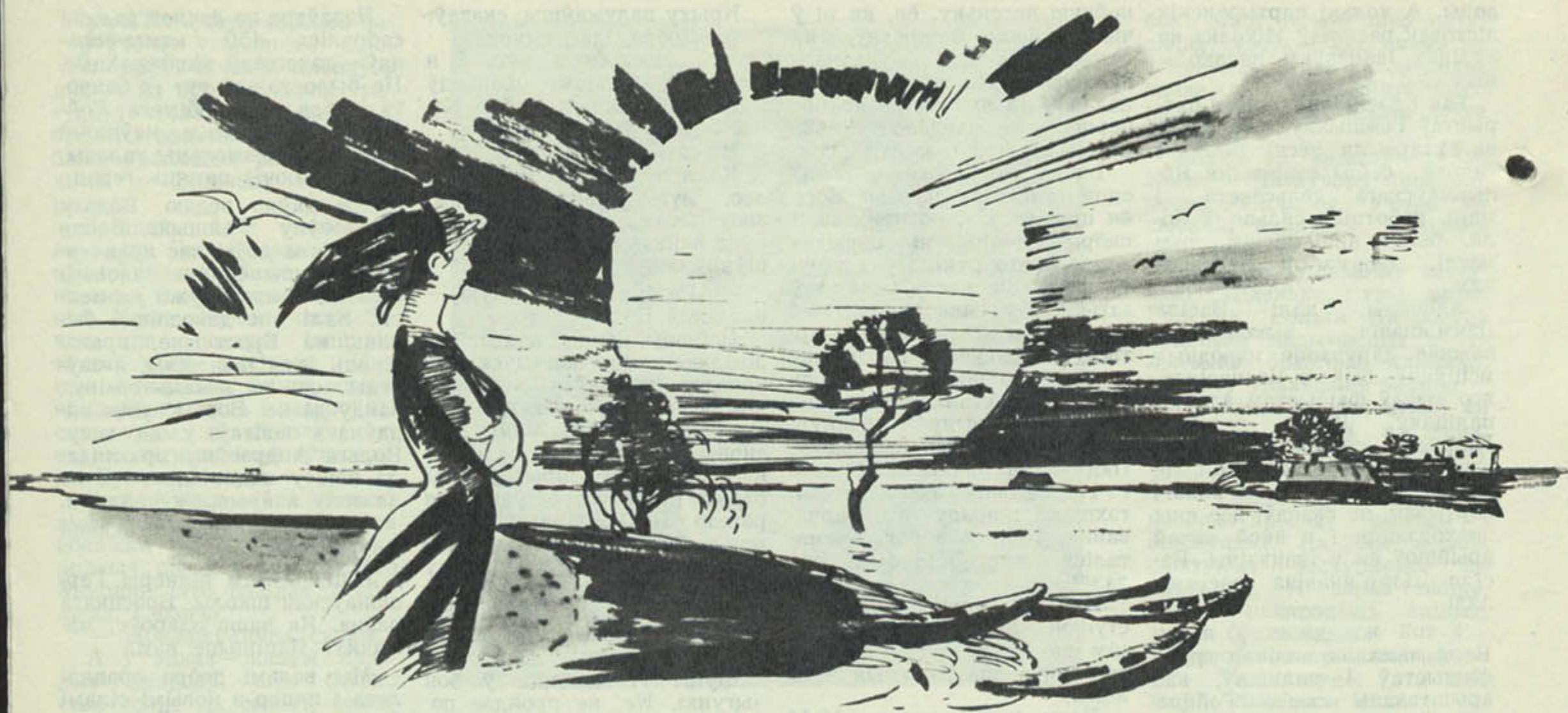
Пісьмы, пісьмы... Са ста пяцідзесяці школ рэспублікі ідуць да Вольгі Андрэеўны Гойшык блакітныя, ружовыя, белыя канверты. І ў кожным з іх няроўным дзіцячым почыркам выведзены такія вось цёплыя словы. Хлопчыкі і дзяўчынкі паведамляюць, што імем яе сына названы піянерскія атрады і дружны, што яны ствараюць куткі-музеі, у якіх сабраны матэрыялы пра подзвіг юнага партызана.

Доўга мы гутарылі з Вольгай Андрэеўнай Гойшык у той вечар. На стала, побач з дзіцячымі пісьмамі, ляжала газета. З фотаздымка глядзелі спалоханыя вочы в'етнамскай жанчыны, якая прыхіна-ла да грудзей дзіця, а насупраць яе, нацэліўшы аўтамат, стаяў салдат амерыканскай арміі.

— Яшчэ льецца кроў, яшчэ забіваюць дзяцей, — задуменна прамовіла Вольга Андрэеўна. — Дакуль жа гэта будзе працягвацца? Сэрца баліць, калі чытаю пра тое, што робяць у В'етнаме амерыканскія нягоднікі.

Каму не зразумелы гнеў і трывога маці-партызанкі, якая столькі перажыла, якая мінулай вайной страціла свайго сына!

Віктар ШЫМУК

ЯК ЖЫВЕЦЦА ТАБЕ, КАКОРЫЦА?

I. КІРЭЙЧЫК

Да Какорыцы і дабрацца не так проста. Зімой — куды ні ішло. Калі марозік ціскае ды калі яшчэ снегам не надта перамяце — каці ўсе трыццаць вёрст да самага Драгічына лепш, як па асфальту: ні табе крутых паваротаў, ні выбоін, ні сустрэчных машын — і не згледзіш, як прыедзеш... Улетку цяжэй. Калі не лічыць нейкіх вёрст з пяток брукаванай шашы, то да Какорыцы — толькі грэбляй. А грэбля як грэбля: тут пясок, там грязь, тут віхляй па выбоінах, там падскоквай па голым бяргам. Ды абопал яшчэ канавы з вечназялёнай вадой, з доўгім ланцугом лазняку, што наскрозь уладарна абхапіў дарогу. Але какорынцы не крыўдуюць — гэта яшчэ нічога. А вось вясной!.. Убачыш — і не паверыш, што ўсяго праз нейкіх пару месяцаў зазвіняць тут косы, загудуць машыны, і прыемны пах ворыва заструменіць з-пад лемяхоў. Наўкола — мора вады: вада пахавала пад сабой і шэрую спіну грэблі, і нізкарослы лазняк, і толькі сям-там тырчыць над люстраной далячынню пабурэлы алейнік, ды сінява-

тым воблакам плавае між яго лёгкі туман. І сама Какорыца ўжо не проста палеская вёска Какорыца — Венецыя, дый годзе: сусед да суседа хіба толькі на лодцы завітае, у любую з навакольных вёсак — тым больш. А то, бывае, пралысее дзе з-пад вады прагалачак, прысохне, араць-сеяць пара — заводзіць дзядзька ў лодку каня, кладзе плуг — і паехаў. І, бывае, калі падзьме тугі весні вецер, разапнуць дзеці над лодкамі дзяружкі — і такім чынам поўным ходам у школу. Потым лодачны флот пад дзяружкамі-ветразямі, абступіўшы школу, цярпліва чакае канца заняткаў. Наогул толькі рэдкімі вёснамі какорыцкі паштальён Павел Пратасевіч можа вярхом на кані прамчаць па грэблі ад Бездзежы сваю важную сумку, а то ўсё — на лодцы.

Какорыца — вёска асаблівая. Дамой тут усяго сотні паўтары набярэцца, а рассыпаліся яны вярсты на чатыры, калі не больш: як дзе пагорачак — так і прымацілася на ім сядзібаў пяць-шэсць асобнай вёсачкай. У кожнай — свая назва:

Кутасы, Герады, Бліжныны, Папічычы, Ясянёва, Вуснічнае, Дзеравішчы. З Дзеравішчаў і Бліжын у паводку звычайна і ездзяць на заняткі школьнікі пад распятымі дзяружкамі-ветразямі.

Наведаешся ў Какорыцу, адразу адчуеш — тут нават пахне Палессем: да сядзіб-астраўкоў магутныя чараты падступаюць, ля кожнай хаты — лодка на прывязі, ля вокан звесілі сваё голле-драцянік шурпатыя бярозы, схіляюцца над стрэхамі купчастыя вербы, а за хлёўчуком, каб не падмачыцца, абавязкова, як на табурэціку, будзе сядзець стажок сена.

Тыя, што і ў летні дзень прывыклі фарсіць у пальчатках, тыя баяцца Какорыцы, як агню. Часам той-сёй і з начальнікаў не даедзе сюды, назад паверне. Дзіва што! Саміх жа какорынцаў паслухаеш — чаго не наслухаешся! Во ўжо дзе майстры пастрашыць матчыных сынкаў. Раз-два, і быў камар — стаў слон. Баішся нашай вёскі — не едзь, без цябе абыдземся!..

Вёз улетку дзядзька Пратасевіч з Драгічына хлопца — портачкі на ім, хоць павуку на ногі нацягвай, валасы, як у папа, сам зялёны яшчэ, а пад носам вусікі чорныя.

«Мо баццюшка такі? — падумаў Пратасевіч. — Дык царквы ж, колькі стаіць Какорыца, не бывала ў ёй!» — тут жа адхіліў ён гэтую думку.

А хлопец нядоўга маўчаў. Як толькі выехалі з райцэнтра, ён ганарліва пахваліўся, што — пасля педвучылішча — у Какорыцу настаўнікам едзе, і прыстаў адразу: а ці праўда, што ў Какорыцы камароў процьма, што ваўкі днём па вёсцы пахаджаваюць, а ў падпечках вужы водзяцца?

Слухаў, слухаў дзядзька ды і запытаў:

— А скуль, сыне, будзеш?

— Я не паляшук — палянін я. З-пад Клецка.

«Хм, які далёкі яблычак!» — з'едліва хмыкнуў дзядзька, але загаварыў так, нібы для яго гэта было вельмі цікава:

— Во які.. А вужы, пытаеш? Чаму ж, ёсць, вядома, ёсць.

— Праўда, значыць?

— А чаго тут з няпраўды? Во і заўчора калёсы згружаў, дак падняў на сахор ах-пак сена, а ён, нягоднік, адтуль прама мне за каўнер.

— І што?

— А нічога. Выцяг кашулю з парток, і ўсё. Папоўз.

— Хм! — занепакоіўся хлопец. — Часта надаюць?

Пратасевіч падыміў тытунём, пакашляў, пацёр вочы, нібы ад дыму, і сур'ёзна працягваў свой рэй:

— Асабліва як зімой. Пад раніцу выдзьме з хаты ўсё цяпло, праснешся, а ён ужо ляжыць, прытуліўшыся да цябе, пад коўдрай. Грэецца, вядома.

— Стоп! — Хлопец мітусліва адной рукой збіраў на возе свае рэчы, а другой ужо трымаўся за лейцы. — Спыніце каня.

— Ты куды ж? Настаўнікі ў нас добра жывуць.

— Ведаеце што: грошы тыя дома я і з ногця выламлю. — Павярнуўся і прыспешыў крок.

— А, ну як сам ведаеш, — абыякава кінуў яму ўслед дзядзька і свіснуў у паветры дубцом...

За гэтыя штучкі дырэктар Какорыцкай сямігодкі абяцаў дзядзьку Пратасевічу пятнаццаць сутак, але абышлося ўсё мірна, закончылася смехам...

Як бы там ні было — хто прыедзе, хто не, — а жыццё ў Какорыцы ідзе сваім звыклым ходам. Любоў часінай любяць какорынцы сваю Какорыцу. Кожны, хто пажыве тут, з людзьмі пазнаёміцца, проста так ужо не пакіне гэты кут.

Цяжка ў разводдзе?

Але ж тут яго заўсёды чакаюць. Завяздзеш лодку-маторку — іх у Какорыцы, лічы, цераз хату — і ляці, куды сэрца пажадае...

Бедны край?

А тут збажына расце, на чарот глядзячы. Зрэжучь косы кашміровыя лугавіны — усё наваколле стагамі застаўлена. Ясельда побач, возера Спараўскае. Хочаш — купайся, хочаш — рыбу лаві, на паляванне хадзі...

Сумна?

Дык у Какорыцы ж у кожнай хаце — гэта ўжо як закон — свой музыка. Бывае і такое, што нейкай хаце не пашанцуе на хлопцаў — усё дзяўчаты. Дык дзяўчаты граюць. Гармонік усё роўна ёсць.

Прыйдзеш на гуляне — хлопцы ўсе

пад гальштукамі, дзяўчаты ў модных туфельках. А музыкі, як збяруцца разам, бывае, як урэжучь народнае, самабытнае — што табе той прафесіянальны аркестр. Какорыцкая полька — імклівая, гарачая, з зухаватымі «і-іх!», «э-эх!», не проста полька — віхор нястрымны. І танцуюць усе. Старэйшыя звычайна любяць пасядзець, паглядзець на маладзейшых. А хто-небудзь з хлопцаў возьме ды скамандуе: «Полька для жанатых!» — і ўжо хочаш ты ці не хочаш, а прыйшоў на гуляне — пускайся ў скокі. Змоўкнуць гармонікі — песня распаўляе крылы. Дзяўчаты — «Рэчаньку», хлопцы — пра партызанку Галіну. І заслухаешся, міжволі сэрца сціснецца ад велічы, хараства і сілы, што аб'ядналіся ў песні.

Хораша ў Какорыцы прыйсці на гуляне. Цяпер. А раней...

Была нядзеля. Трафім Зіновіч падшыў да сваёй салдацкай гімнасцёркі свежы каўнерык, наглянцаваў боты і выйшаў з хаты. Вячэрні паўзмрок лёгка апускаўся на дымчатую роўнядзь паводкі, зводдаль то тут, то там распаўлялі мяхі гармонікі, і ціхія пераборы чароўнымі згадкамі плылі над вадой.

Трафім адвязаў лодку і лёгка ўзмахнуў вёсламі, беручы кірунак на Герады, — там, у хаце Гарасіма Зіновіча, заўсёды збіралася моладзь на гуляні. Даўно не наведваўся туды Трафім. Як вярнуўся з арміі, паступіў завочна ў Пінскі індустрыяльна-педагагічны тэхнікум, адразу ж пачаў загадваць у школе вучнёўскай майстэрняй, захапіўся справамі, дык і не згледзеў, як зіма праляцела.

Вакол Гарасімавай сядзібы, бы ля прычала, пагойдваліся, глуха стукаліся адна аб адну лодкі. Трафім прывязаў і сваю, зайшоў у хату. А там цесната — не павярнуцца, духата — дыхнуць няма чым ды яшчэ так накурана, так надымлена, што хоць сякеру вешай. Тым часам моладзі ўсё прыбывала, прыехалі і настаўніцы, і «вялікая хата» Гарасіма Зіновіча ўжо нагадвала вулей пчол.

— Хаця б курыць перасталі, — не стрымаўся Трафім. І тут жа заўважыў насмешлівыя позіркы, пачуў за спінай:

— Ого, бачыце, яму не падабаецца! Як гэта сам ён яшчэ не засмаліў?..

— Пабыў у арміі, то і грабель цяпер не пазнае...

— Мо што настаўнікам стаў...

Апоўначы Трафім асцярожна веславаў, а насупраць яго асветленая блеклым блакітам месячнай ночы сядзела прыцішана Марынка Заяц, настаўніца, і лодка паволі плыла ў бок Кутасоў, дзе жыла дзяўчына.

У наступны нядзельны вечар Трафімава лодка зноў прыткнулася да Гарасімавай хаты. І зноў былі ў хаце і тая ж цесната, і дым. Трафім абурыўся.

— Кідайце папяросты! — загадаў строга. — І шапкі пазнімалі б. Пот градам коціцца, а яны яшчэ больш іх на вушы напальваюць. Дзяўчат пасаромеліся б.

— Пазнаюць і так, — буркнуў нехта.

— Дзяўчаты, аб'яўляем ім байкот! Хай самі танцуюць!

— Аб'яўляем! — весела азвалася хата.

Хлопцы памяліся трошкі, затушылі цыгаркі, хто нехаця, хто са смяшком пазнімалі шапкі...

Апоўначы зноўку Трафімава лодка няспешна плыла ў Кутасы. І які ўжо раз Трафім адпускаў вёслы, лодка замаруджвала ход, а Марына ўсё маўчала. Нарэшце сказала ціха, нібы пытаючы:

— Мо хоць паводка хай сыдзе...

Але — паводка паводкай, а адклад не ідзе ў лад. Вяселле адкладаў не любіць. О, гэта было вяселле! Хоць і не першае яно такое ў Какорыцы, а запомніцца многім. Не гулі пад тугімі дугамі бомы, не пляцелі навывперадкі са сватам гарачыя тройкі, не клубіўся пыл услед за паяздамі, але гэтак жа ліха рэзалі гармонікі, грывелі бубны, спяваліся песні, сыпаліся смех і жарты, і вясельны караван на лодках плыў з Кутасоў — ад маладой у Папічычы — да маладога. Ліў дождж, ды ніхто на яго не зважаў. Нават радаваліся. Дождж — добрая прыкмета: быць сям'і багатай!

Пасля вяселля ў вёсцы загаварылі:

— Кончыліся цяпер Трафіму гуляні. Хоць павучаць перастане.

Але Трафім не перастаў. Прышоў вечарам на гуляне і гаворку такую павёў:

— Я думаю, хлопцы, што хопіць нам тут пыл глытаць ды гаспадару замінаць. Клуб давайце збудуем.

— А што? — загарэліся адны. — І праўда ж, збудуем!

— Лёгка сказаць, — завагаліся другія. — А з чаго?..

На чарговы брыгадны сход уся какорыцкая моладзь прыйшла, і, не чакаючы, пакуль ён пачнецца, Міша Пратасевіч з хітрай усмешкай падсунуўся да старшыні калгаса Івана Максімавіча Зіновіча, пацікавіўся:

— Як настрой у вас, Іван Максімавіч?

Старшыня здзіўлена паглядзеў на яго, буркнуў, нібы адмахнуўся:

— Нічога...

— А ў нас, у маладых, не настрой, а... — Міша не дагаварыў, а толькі так скрывіўся, нібы раскусіў зялёную журавіну. — Патанцаваць, павесяліцца любім. Няма дзе. У Гарасімавай хаце цесна. Ой, ды што і казаць: абрыдла нам падкормлівацца пылам у цеснаце. От каб вы нам дапамаглі матэрыяламі, мы б клуб збудавалі...

У Мішы на твары выраз нахабнай лісы. Мо праз гэта, мо праз тое, што кожнаму ж калгасніку вядома, як туга цяпер з лесаматэрыяламі, старшыня ўзарваўся:

— А я дзе табе вазьму? З калена выламлю? Намалую? Тут без клуба...

А ў Мішы свой прадуманы разлік.

— Ну што ж. — Ён падняўся, дэманстравалі пыхнуў рукі ў кішэні, уздыхнуў. — Калі так, то заўтра вы не далічыцеся ў Какорыцы пятнаццаці хлопцаў. Следам і астатнія з дзяўчатамі паедуць.

Старшыня памкнуўся сказаць нешта, ды так і застыў з адкрытым ротам. Выручыў Трафім Зіновіч.

— Іван Максімавіч, — умяшаўся ён у размову, — аддайце нам тую будыніну, што пад птушнік рабілі ля возера. Птушак трымаць не захацелі, а будыніна пустуе, псуецца...

І ўжо назаўтра над Спараўскім возерам застукацелі сякеры, а яшчэ дні праз два азваліся яны такім жа стукам і ў цэнтры вёскі. Частку бярвенняў перавезлі лодкамі, частку — коньмі, і хутка рос у Какорыцы клуб, праз месяц нават кроквы паставілі. Канчаліся ўрокі — спяшаўся сюды і Трафім, браў у рукі сякеру. Інакш нельга. Какорыцкія камсамольцы выбралі яго сваім важаком, значыць, яму і прыклад паказваць. Але найпершым верхаходам на рыштаваннях аказаўся Васіль Зіновіч. Гэты і пажартуе, і станцуе, і спяе — усюды дасць цёсу, а сякера ў яго руках, як той смычок у скрыпача-музыкі ходзіць...

Надыходзіла лета. Цяпер да клуба збі-

ІДУ ЗА ТАБОЮ, МАМА!

...Так яно заўсёды: бяда на-вальваецца на чалавека неспадзеўкі. Скідаючы з вышак сена, мама ўпала на бетанаваныя кармушкі. Ад вострага болю паплылі перад вачыма зялёныя кругі. Маму тэрмінова павезлі ў бальніцу.

Сабраўшыся на вячэрняе да-енне, жанчыны схмянуліся, што няма замены для мамы. Прыйшла на ферму і я.

— Будзем усе разам даіць гадаванцаў Лідзіі Іванаўны, — сказалі даяркі.

Як пачула я пра такое, выбягаю наперад:

— Маміных кароў буду даіць я сама.

Пераглянуліся жанкі:

— А вучыцца хто за цябе будзе?

— Дык жа канікулы цяпер.

— Яно і праўда.

Зноў, бачу, пераглянуліся даяркі.

— Добра, Галінка. Толькі калі цяжка будзе, звяртайся да нас, дапаможам.

Не соладка было на ферме. Асабліва ў першыя дні самастойнай працы. Супакойвала хіба толькі тое, што на працягу ўсяго часу, пакуль мама ляжала ў бальніцы, на доі ў яе групе кароў не зніжаліся.

Іншы раз, праўда, не давалі спакою ўспаміны. Іду, прыгадваю. Паўтары вярсты таго шляху — ад нашай хаты сцяжынка бяжыць міма высокай старой таполі, на якой нямаведама ка-

лі чыесьці клапатлівыя рукі збудавалі буслянку. Далей — шаша, якая імчыць на брэст. Пасля ўжо трэба шыбаваць на-цянькі ў напрамку невысокіх, пакрытых чырвонай чарапіцай забудовы калгаснай фермы. Паўтары вярсты туды, паўтары назад. Таполі, таполі. Трыццаць гадоў назад, калі мама ўпершыню ішла на ферму, гэта былі зусім кволяы яшчэ дрэўцы. Сёння падзівіся толькі, якімі веліканамі вымахалі.

Вясна 1940 года. Самая першая вясна пасля вызвалення нашай вёскі. Цяжкі і радасны час. Не трэба болей гнуць спіну на белапольскіх магнатаў. Колькі планаў, задум, спадзяванняў! У тую вясну да мамы прыйшло каханне, неўзабаве яна выйшла замуж. І як бесчалавечна і жорстка ўсё абарвалася. Балюча, пякельна балюча. Гітлераўскія га-лаварэзы хацелі прымусіць тату служыць у паліцыі. Ён наадрэз адмовіўся. Схапілі. Мучылі. Здзекаваліся. Там, у карцары, ён і памёр.

А жыць трэба было. Пасля вайны з вялікай цяжкасцю калгаснікі аднаўлялі разбураную фашысцкімі акупантамі гаспадарку. Якая там ферма — некалькі схуднелых кароў. Але і іх некаму трэба было даіць. Старшыня прапанаваў:

— Ці не пайшла б, Лідзія Іванаўна, на ферму?

Мама хаця і працавала да вайны на жывёлагадоўчай фер-

ме, але даць ёй кароў там не даводзілася. Да таго ж не хацелася пакідаць гароднінную брыгаду, дзе яна ў той час працавала, — занятак ёй прыйшоўся па душы.

— Дык што будзем рабіць? — не адступаўся старшыня.

— Часова хіба што.

— І гэта добра!

На ферме гразь, кучы гною — ні прайсці, ні праехаць. Вось ён, першы «рэкордны» надой: ад 15 кароў 18 літраў малака.

— Няўжо праўда? — калі-нік лі дапытваюся я.

— Праўда, дачушка.

І мама зноў пачынае расказваць:

— Цяпер мне і самой не верыцца. А было ж. Ды і тыя 18 літраў забруджаныя. Расхвалалася я. Ну, думаю, трэба, пакуль не позна, падавацца на-зад у паляводства. Але мінуў тыдзень, другі. І нічога — уцягвалася памалу. Пасля ўжо, нешта праз месяц, калі старшыня паведаміў, што ўдалося, нарэшце, падшукаць мне замену, я запратэставала.

— Нікуды адсюль не пайду.

— Глядзі, цяжка будзе.

— Нічога, вытрываю...

Ажно душа балела, калі глядзела на статак: худыя, ледзь-ледзь на нагах трымаюцца каровы. А карміць не было чым. Вось і вымушана была браць у рукі серп, выжынаць абмежкі. Падкормка, што ні кажы...

— І колькі ж, мама, надаіла

ты за першы год? — разбірае мяне цікавасць.

— 600 літраў ад каровы, да-чушка. Малавата, кажаш? Вось і я над гэтым моцна задумвала-ся. Дзе ж выйсце? Як паправіць становішча? Магчыма, тое-сёе можна даведацца з газет і часо-пісаў? Чытаю. Усё, што толькі трапіць на вока. Еду да вопыт-нага спецыяліста раённай вет-лячэбніцы Н. П. Анучкінай, пра-шу парады, дамаўляюся аб су-стрэчы непасрэдна ў гаспадар-цы. Карысныя былі размовы, шмат цікавага падказала мне ветурач. А пасля прапанавала:

— Вазьміце на сябе гадавое абавязацельства: па 2000 кіла-грамаў малака ад кожнай ка-ровы.

— Няўжо такое магчыма? — шчыра здзівілася я тады.

— Вось пабачыце. Абцяца-вам падтрымку: буду право-дзіць на вашай ферме заатэх-нічныя заняткі.

Паслухалася я. На сходзе, ка-лі прымаліся абавязацельствы, заяўляю:

— Надаю сёлета па 2000 кіла-грамаў малака ад кожнай зама-цаванай за мною каровы. — А са-ма думаю, пазіраючы на Ануч-кіну: «Засмяюць жа».

«Нічога, усё будзе добра, Лі-дзія Іванаўна», — падахвочвае цёплым позіркам мая настаў-ніца.

— І што ж, мама, атрымала-ся? — карціць мне хутчэй даве-дацца.

— 2300. Але галоўнае было наперадзе: трэба абнавіць ста-так, выгадаваць пародзістую групу кароў. Толькі пры гэтай

раліся толькі надвечоркамі, бо днём — хто ў полі, хто ў лузе. Над ваколіцай го-ласна кукавалі зязюлі, паблізу, у травяні-стых нізоўях, скрыпелі дзеркачы, у ку-стоўях сыпаўся адчайны салаўіны пошчак. Прагрэтае за дзень паветра прыемна за-пахла вільготнай прахалодай, падступаў бялёсы туман. Трафім палажыў на латы сякеру, задумаўся. Васіль Зіновіч па-глядзеў на яго, усеўся побач, па-змоў-ніцку падміргнуў, удыхнуў на поўныя грудзі і даў волю свайму моцнаму, пры-емнаму голасу:

За туманам нічога не відна,
Толькі відна дуба зелянога...

Песню падхапілі Міша Крывіцкі, Сця-пан, Анатоль і Міша Зіновічы:

Пад тым дубам крыніца стаяла,
Там дзяўчына чысту воду брала.

Знізу ўпляліся ў песню дзявочыя га-ласы:

Яна брала — спусціла вядзерца.
У казака забалела сэрца...
Ой, хто ж мае вядзерца дастане,
Той за мною на ручнічок стане...

Гэта Маня і Ніна Пратасевіч, Валя і Ніна Зіновіч падхапілі і панеслі далей песню над Какорыцай, над Ясельдай і Спараў-скім возерам, і ці то патанулі ў ёй усе астатнія гукі ваколіцы, ці то заслухалася зачараванае наваколле песняй.

А Трафім Зіновіч слухаў і думаў. Яму даручылі ўзначаліць камсамольцаў брыгады, а іх — чалавек пяць, не болей, у Какорыцы. Самадзейнасць патрэбна. І нешта спартыўнае прыдумаць пара... Работа новая, а рабоце гэтай — ні канца, ні краю.

...А вось і зіма. З самай раніцы густа паваліў ахляпісты мокры снег. Трафім Зіновіч выйшаў на вуліцу, прыкурыў па-пяросу і напасткі накіраваўся ў Без-дзеж — цэнтр калгаса «Новы шлях». Трэ было заглянуць на пілараму, пабачыць там, ці напілованы дошкі на падлогу ў клуб, ды заадно дамовіцца са старшыней, каб неяк ужо канчаць яго. Засталося зу-сім нямнога — пакрыць ды ўнутры ўсё да ладу давесці.

А снегу — нагамі не вымесіць.

«Гэта добра, — адзначыў пра сябе Тра-фім. — Многа снегу — ураджаю быць. Дый іней навісаў як ніколі. Таксама доб-рая прыкмета на ўраджай...»

Зводдаль, грэбляй цягнуліся з торфам фурманкі, услед за імі лапацеў гусенічны трактар, цягнучы за сабой гружаныя сані... Прыкмета прыкметай, а ўсё ж лепш гарантаваць ураджай угнаеннямі. Ад гэ-тай думкі Трафім усміхнуўся і прыбавіў кроку.

Толькі што ўзышло сонца, толькі што пачынаўся дзень, але Какорыца не спала.

умове можна разлічваць на пудовыя надоі.

Пачалося з малога. Калгас купіў цялё чорна-пярэстай пароды. У праўленні казалі:

— Як на тваю думку, Лідзія Іванаўна?

— Лялька проста-такі.

Старшыня адразу і ўхапіўся за гэта.

— Мы вось тут параіліся: не хацелася б разам з усімі цялятамі яе трымаць. Што, калі мы гэтую красуню аддамо пад твой нагляд?

— Хоць зараз гатова забраць, — а сама ўсё ніяк не магу адарваць вачэй ад цудоўнай цялушачкі. На чорным ілбе — белая зорачка, над капытамі нібыта белыя шкарпэткі. І што найбольш важна — выдатнай пароды. Слаўная. Так вось адразу і назвала яе. І аніколёчкі не памылілася. Як на дражджах расла Слаўная. Ведала я: пры правільным утрыманні і кармленні гэта цялушачка не адну даярку можа здзівіць. Таму даглядала яе, як толькі магла. Ля сваёй уласнай каровы, мусіць, ніколі яшчэ так не завіхалася.

І што? Акупіліся клопаты. Калі Слаўная ацялілася, то пачала даваць штодня па 18 і больш кілаграмаў малака. Прывяла яна Снягурачку. А неўзабаве калгас прыдбаў яшчэ адну пародзістую карову — Красулю. «Цяпер, — кажу сама сабе, — абавязкова абновім увесь калгасны статак». Толькі нялёгка, ой як нялёгка, дачушка, усё гэта давалася. Не месяц і не два спатрэбілася — некалькі гадоў. І вось, нарэшце, радасць: ёсць група высокапрадуктыўных кароў. Уважліва раслі надоі. У наш калгас пачалі наведвацца жывёлаводы не толькі з суседніх гаспадарак, але і з усёй Брэсцкай вобласці. А тут намаганні многіх гадоў апынуліся пад пагрозай. Было гэта, добра памятаю, у 1957 годзе. Капрызны, люты год. Кармоў жа тых назапашана — казе хіба што. А ўсё праз яе, кукурузу. Вось тут і круціся. Прыйду ў кароўнік, пагляджу на сцуднелых кароў — і хоць ты крычма крычы. Ну што гэта за рацыён? Не корм — слёзы: нейкая жменя вотруб'я ды і тая напалам з пасечанымі галінкамі. Не, не будзем сядзець склаўшы рукі. Прадала ўсё малако, атрыманае за сваю працу, еду ў суседні раён і на гэтыя грошы купляю сена. «Хоць бы яшчэ тыдзень — другі пратрымацца, а там, пэўна ж, і траўка зазелее». Яно і праўда. Прыгрэла сонейка, рушыўся буг, і неўзабаве мы, даяркі, выганялі ўжо сваіх гадванцаў на пашу.

Мама цяжка ўздыхае, успамінаючы тую вясну.

...Як хутка бяжыць час! Вось і закончана дзесяцігодка. Я іду на ферму (маму выпісалі з бальніцы, і яна адчувае сябе добра) і прыгадваю нядаўнюю размову з ёю.

— Дык якім шляхам пойдзеш, Галінка?

— Пайду за табой, мама. Буду, як і ты, даяркай.

Першай ля фермы мяне сустракае маладая даярка камсамолка Ліда Брызга.

— Дзяўчаты, у нашым палку папаўненне! — крычыць яна сяброўкам.

Учора, здаецца, гэта было. А, глядзі ты, мінула ўжо ажно пяць гадоў.

Кожная праца мае сваю, адметную ад іншых, спецыфіку. Ёсць яна і ў жывёлавода. Гэта ведае кожны. Але ж і кожны, бадай, уяўляе яе па-свойму. Нярэдка лічаць, што жывёлавод працуе ад цямна да цямна. Не бачыць вольнай хвіліны, не мае ніякай аддушны, каб заняцца асабістымі справамі. Таму і чужы ад тых, хто не ў курсе справы, нібыта на ферму ідуць толькі няўдачнікі. Якая памылковая і шкодная думка! Кажу гэта не са слоў іншых, на ўласным вопыце пераканалася.

Не сакрэт, без цяжкасцей не бывае. Асабліва — на першым часе. Пакуль накарміш 15 кароў, напоіш, падоіш, стомленая вяртаешся дахаты.

— Гэтак далей нельга!

— Неабходна ўвесці механізацыю на ферме, — вырашылі даяркі.

На адным сходзе паставілі гэта пытанне, на другім... Заварушыліся і нашы кіраўнікі. І неўзабаве ля кароўніка з'явілася воданаронная вежа, прывезлі аўтапалкі, пачалося будаўніцтва транспарцёра для вывазкі гною...

Такімі вось запамніліся мне мае першыя самастойныя крокі. А як там мама, што новага ў яе, на суседняй ферме? Яе ж ста-так — адзін з лепшых у вобласці. Сама выгадвала яго. Цяпер ёй самой не верыцца, што некалі 15 кароў усе разам давалі куды менш малака, чым сёння адна Вяселька або Вавёрка. Мама атрымлівае каля 8 тысяч кілаграмаў малака ад кожнай каровы сваёй групы за год.

І ўсё паездкі, паездкі. Людзі просяць расказаць, якім чынам дасягаюцца такія высокія надоі. А мама кажа, што ў яе ніякіх сакрэтаў і няма. Праўда, заўсёды звяртае ўвагу на гэтыя вось два напрамкі, без якіх нельга разлічваць на поспех, — шчодрое і заатэхнічна абгрунтаванае кармленне і правільны раздой кароў.

Вось як, скажам, складваецца рацыён у сярэднім на карову ў маінай групе: 25 кілаграмаў высакаякаснага сіласу, 8—10 кілаграмаў звычайнага лугавога сена, 10 кілаграмаў жамерынаў і па 250 грамаў канцэнтратаў на кожны літр малака. Трэба яшчэ дадаць, што кожная карова атрымлівае і іншыя кармы ў залежнасці ад вагі і надою.

Не першы ўжо год мама ўзначальвае абласную школу

перадавога вопыту, якая створана па яе ініцыятыве ў нашым калгасе. Многія вучацца ў яе. Ніводнага слова стараюся не прапусціць і я, хаця жывём пад адным дахам.

Заўсёды мама прапагандуе механічнае даенне. Некаторыя навічкі паціскаюць плячыма: маўляў, ніякая машына не можа выдаць лепей, чым рукі даяркі.

— А вы вось паслухайце, што я вам скажу, — пярэчыць мама, — каторы ўжо год я даю кароў апаратам, і надоі ні на кропельку не зніжаюцца. Наадварот, некаторыя каровы даюць за год больш дзевяці тысяч кілаграмаў малака.

Памятаю, пачуўшы такое на раённай нарадзе ў Камянцы, адна даярка ніяк не магла павярнуць маме. Падыходзіць да яе ў час перапынку, паказвае рукі:

— Вось зірніце на іх. Патрэскаліся, агрубелі. Даўно ўжо я на ферме. Як ні стараюся, а звыш трох тысяч кілаграмаў не магу надаць. А вы вось на дзевяць тысяч замахнуліся. Ці праўда гэта?

— Вядома, праўда.

— Э, не, штосьці вы ўмоўчаеце...

— Давайце дамовімся: прыязджайце да нас, самі пабачыце.

Нешта праз тыдзень і завітала Ганна Іванаўна, гасця з Камянца. Ды не адна, яшчэ дзвюх сябровак прывезла. Усё хадзілі, прыглядаліся. Малако ўсё змэралі, на тлустасць правярылі. Дзіўна ім: усё так, як яно і павінна быць. Ад'язджалі ўсхваляваныя, дзякавалі за добрыя па-рады.

А Ганна Іванаўна на развітанне ўсё прабацення ў мамы прасіла: маўляў, не хацела я вас

пакрыўдзіць, не верылася мне, і ўсё тут...

Няцяжка зразумець пажылую жанчыну. Не адна яна была здзіўлена высокімі паказчыкамі. Наведваліся ў нашу гаспадарку Валянціна Старэнько і Анастасія Гарлінская з Украіны. Таксама захапляліся: «Хай тобі счасціць». Ванда Капшынска ажно з Польшчы прыязджала. Дзівілася: «Як пані столькі млека доіць?»

...Бяжыць, пятляе сцяжынка. Паўтара кіламетра туды, да фермы, столькі ж — назад. З дня ў дзень ходзім мы па ёй з мамай. У любы час года, у любое надвор'е. Як мне цікава паслухаць маму!

Пятляе сцяжынка, гамоняць-перашптваюцца аб нечым сваім патаемным высокія таполі. На гэтай вось самай сцяжынцы паштальён уручыў маме газету, дзе быў змешчан Указ аб прысваенні ёй звання Героя Сацыялістычнай Працы. Менавіта адсюль пабеглі ўсе шляхі-дарогі: аднавяскоўцы аднагалосна вылучылі маму дэпутатам у Вярхоўны Савет краіны. Адсюль, мусіць, і ўзяла свой імклівы бег вялікая малочная рака: мама надаіла ўжо ад сваіх кароў за ўвесь час працы на ферме звыш мільёна літраў...

Помню цябе, любая сцяжынка. Вяртаючыся дамоў, я даведалася, што маю сціплую працу адзначылі медалем «За працоўную доблесць». Недзе тут бег мой Міця, муж, насустрач маме: «Віншую цябе з унучкай! Галя дачку нарадзіла...»

Бягуць дні... Юля шчабеча: «Я таксама буду даяркай!»

Галіна АСІЮК,
даярка калгаса імя Жданава
Брэсцкага раёна

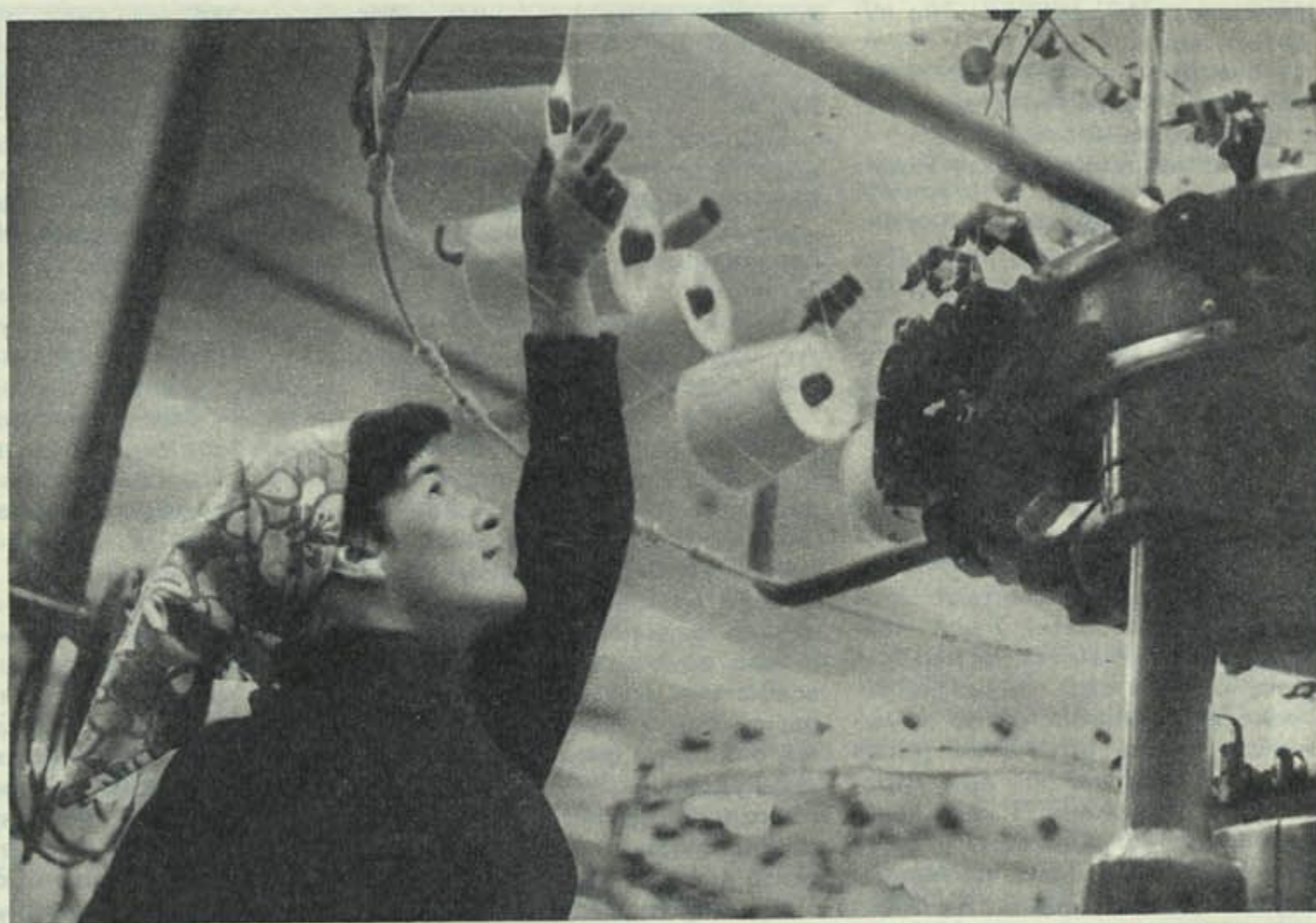
Камсамолцы Юліі Бондаравай няма яшчэ і дваццаці, але ў калгасе імя Крупскай Слаўгарадскага раёна яе ўжо называюць вопытным механізатарам. Дзяўчына асвоіла трантар «Беларусь», а затым села за баранку аўтамашыны. Зараз Юлія на сваім «газіку» перавозіць камбікармы, угнаенні і іншыя грузы.

На здымку: шафёр Юлія Бондарова.

Фота
М. Жалудовіча
(БелТА)

НАСУСТРАЧ ДРУГОЙ СЛАВЕ

Ніна Туміловіч будзе вязальшчыцай.

Фота Ул. Вяхоткі.

Мы пазнаёмім нашых чытачоў з некаторымі новабудоўлямі рэспублікі, якія ўвайшлі ў строй у 1969 годзе. Кожная новая фабрыка, новы завод, камбінат, што ўзводзіцца на нашай зямлі, — узводзіцца ў імя чалавека, службы яго дабрабыту. Але перш за ўсё мы раскажам вам аб прадпрыемствах, якія маюць самае непасрэднае дачыненне да нашых «жаночых» патрэб і клопатаў, якія прадвызначаны «для сям'і, для дому...»

Слаўны ён, наш беларускі шахцёрскі Салігорск. Слаўны сваімі калійнымі камбінатамі, працоўнымі вахтамі шахцёраў, сваім незвычайным лёсам. Але дасюль слава ў яго была адна...

Неяк, здаецца, зусім нядаўна пачулі мы навіну: у Салігорску будзе пабудавана вялікая трыкатажная фабрыка. Сярод многіх іншых навін можа і не зафіксавала ваша памяць гэтую вестку. А можа і вам падумалася: трыкатажная фабрыка ў шахцёрскім, пераважна «мужчынскім», дасюль горадзе? Ці не зроблена гэта спецыяльна для таго, каб жанчыны горада мелі сваё месца работы, фабрыку са спецыфічна жаночым характарам працы? Што ж, такую новабудоўлю і сапраўды можна ўспрыняць як яшчэ адзін клопат нашай дзяржавы, урада аб жанчынах. Клопат удвая, бо і працаваць тут будуць у асноўным жанчыны, і прадукцыя фабрыкі — бялізнавы трыкатаж, як ні кажыце, — кроўная наша справа і інтарэс, нават калі гутарка ідзе аб дзіцячай і мужчынскай бялізне.

Здаецца, толькі-толькі пачулі мы тую навіну: «У Салігорску будзе...» І вось ужо яна ёсць у Салігорску, новая трыкатажная фабрыка, жыве і дзейнічае! Першыя крокі яе жыцця паўсталі перад намі ў сваім характэрным, прыўзнята-святочным абліччы. І ў тым, з якой зацікаўленасцю — толькі б спадабалася тут усё новым людзям — вадзіў нас дырэктар фабрыкі Нікандр Міхайлавіч Адзінцоў па кожнаму цэху і як гаварыў ён: «Тут будзе так, тут — гэтак, зробім яшчэ тое, зробім гэта», была прыўзнятасць новага станаўлення. І ў тым, з якім добрым хваляваннем начальнік эксперыментальнага цэха Арнольд Андрэевіч Абеднантаў браў у рукі экзэмпляры будучай і сённяшняй прадукцыі фабрыкі — «паглядзіце, вы ж жанчыны, ці падабаецца вам гэта? А гэта? Вось такі фасон пойдзе? Бялізна для дзяўчынак... Для хлопчыкаў... Для модніц...» І ў выразе твараў людзей, якія працуюць у першых уве-

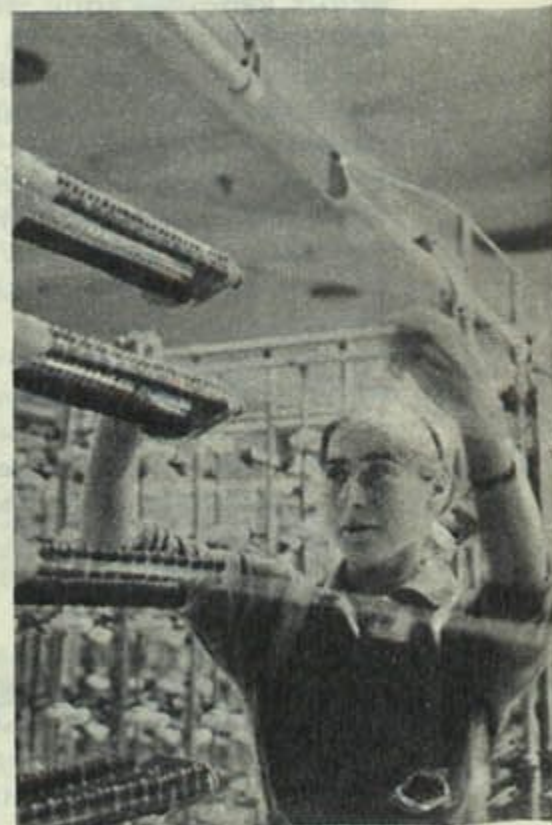
дзеных у строй цэхах. І ў тварах тых, хто яшчэ працягвае манціраваць выдатнае абсталяванне — вязальныя і швейныя машыны найлепшых марак, айчыныя і імпортныя. І нават у тым, што ў незакончаных, велізарных цэхах, як па праспекту, разгульваюць яшчэ грузавікі — завозяць сюды новае і новае абсталяванне, — ва ўсім была яна, непаўторная прыўзнятасць навіны. Ну, а як бяруць у рукі свой самы першы выраб усе, ад дырэктара да кантралёра, — гэта проста трэба было бачыць.

Першы выраб фабрыкі па-свойму сімвалічны: паўзункі. Першае адзенне чалавека. Белыя, ружовыя, блакітныя, кранаюча маленькія, забаўныя паўзункі. Так і ўяўляеш сабе першых «спажыўцоў» фабрыкі, тых, чый год нараджэння таксама 1969.

...А было яшчэ зусім нядаўна тут поле саўгаса «Свабода». Расчысцілі снег, забілі першыя палі... Начальнік будаўнічага ўчастка П. І. Тыльчанаў, галоўны інжынер

Закройны цэх. Раіса Качаноўская і начальнік цэха Нэла Аляксандраўна Чарнагоранка разам думваюць, шукаюць...

Снавальшчыца Галя Амбражэвіч.

К. І. Ярашэвіч — людзі, якіх варта ўспомніць добрым словам, бо на якасць і тэмпы будаўніцтва не скардзіцца нават дырэктар фабрыкі (што, трэба сказаць, выключэнне рэдкае) — месяц за месяцам, дзень за днём вялі будоўлю да заключнага этапу. І вось ужо хутка ён наступіць, гэты этап — пэўна, яшчэ да выхаду ў свет гэтага нумара часопіса.

А цяпер — некалькі пытанняў да дырэктара Нікандра Міхайлавіча Адзінцова.

— «Работніцу і сялянку» кроўна (мы ж часопіс жаночы!) цікавіць: што будзе ўяўляць сабою фабрыка?

— Фабрыка будзе выпускаць 17,7 мільёна штук бялізнавага трыкатажу ў год. Гэта будзе, як вы ўжо бачылі, жаночы, мужчынскі і дзіцячы асартымент. Жаночыя гарнітуры шаўковыя, з набіўкай, недарагія, з добрай аздабай, сучасных фасонаў, з лепшага інтэрлочнага трыкатажу. Мужчынская, пераважна ўкарачаная бялізна — для юнакоў і падлеткаў, гарнітуры для дзяўчынак, словам, усё тое, што бачылі вы ў эксперыментальным цэху, і многае іншае, што народзіць яшчэ фантазія нашых мадэльераў. Ім дадзены вялікія правы: думайце, шукайце, прапаноўвайце...

— Колькі цэхаў будзе на фабрыцы? Колькі чалавек будзе тут працаваць?

— 4 цэхі: вязальны, эксперыментальны, швейны і фарбавальны. Працаваць будзе больш як дзве з палавінай тысячы чалавек, з іх працэнтаў восемдзесят жанчыны...

— Ваша прадпрыемства самае сучаснае. Што новае з'явіцца ва ўмовах працы работніцы з канчатковым увядзеннем у строй фабрыкі?

— Пытанне вельмі для нас важнае.

Ну, перш за ўсё, скажу: наша фабрыка будзе мець штучны клімат, дзяржава не пашкадавала для гэтага вельмі вялікіх сродкаў. Добрае асвятленне, выдатная вентыляцыя. Абсталяўваем душавыя і фатары. Ведаеце, што такое фатары? Гэта ж яшчэ навіна на нашых прадпрыемствах. Фатары — гэта кварцавае абпраменьне для тых, хто працуе без дзеннага святла. Выдатная справа! Кавалачак уласнага сонца... Кожная работніца непасрэдна ля сваёй машыны будзе мець асабісты маленькі гардэроб, гэтым якраз і занятая зараз наша сталярная майстэрня.

Ну, і, зразумела, самая шырокая сетка аздаравленчых і медыцынскіх пунктаў са спецыяльна жаночым ухілам.

— Фабрыка працуе нядаўна. Але, пэўна, ужо вызначыліся і ў вас свае лепшыя людзі. Першыя лепшыя...

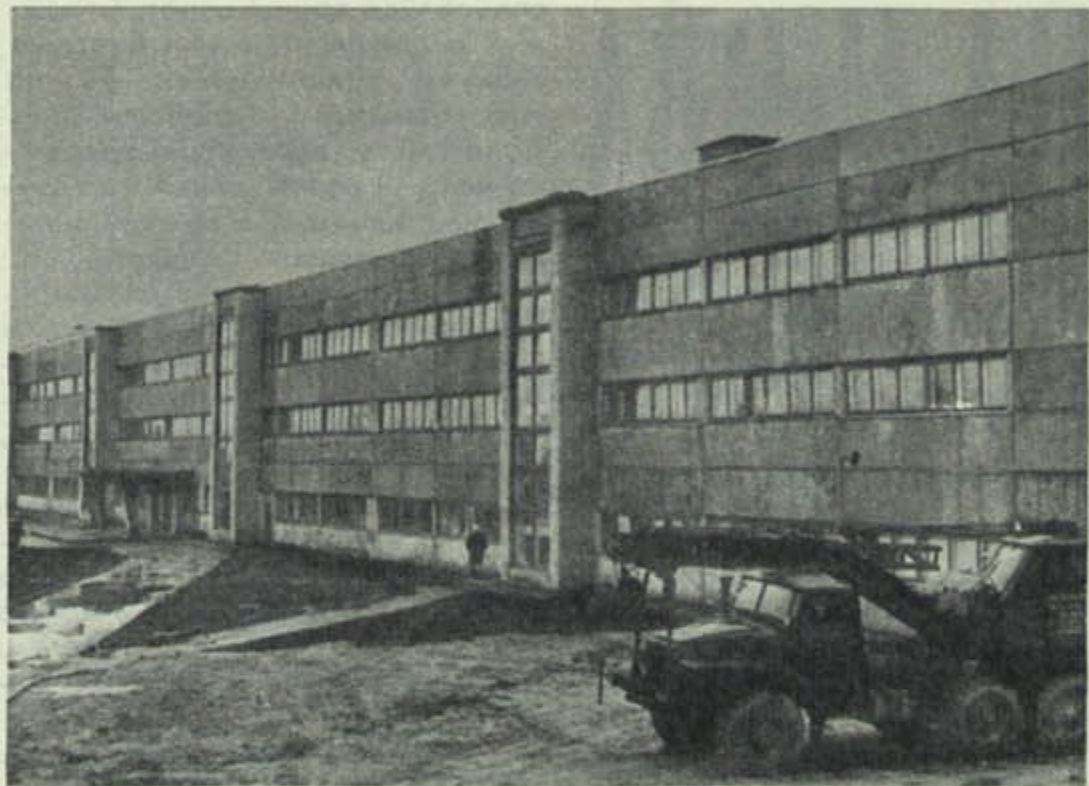
— Я з задавальненнем назаву прозвішчы такіх людзей. Гэта наш будучы моцны «рабочы касцяк»: Алена Кухарэнка, Марыя Шпакоўская, Валянціна Беразоўская, Жана Прыхожая, Раіса Качаноўская. Гэта ўсё маладыя дзяўчаты, камсамолкі, самі яны атрымалі спецыяльнасць на лінгравскай фабрыцы «Чырвоны маяк» і цяпер вучаць іншых. Для нас гэта зараз вельмі важна. Многія салігорскія жанчыны, якія будуць у нас працаваць, не мелі магчымасці паехаць на іншыя фабрыкі вучыцца, бо маюць маленькіх дзяцей. Вось і аб іх падумалі. Уласных інструктараў падрыхтавалі. Хочацца адзначыць асабліва інструктара Аляксандру Мікалаеўну Акулаву. Першая паехала на вучобу, першая пачала працаваць і вось цяпер вучыць іншых...

— У «навічкоў» заўсёды бываюць свае праблемы і пажаданні. Чаго, на ваш погляд, не стае яшчэ фабрыцы?

— Цяжкасці сустрэлі нас перш за ўсё ў арганізацыі харчавання рабочых. Не бачым асаблівай зацікаўленасці з боку мясцовых гандлюючых арганізацый, а галоўнае — патрэбен свой уласны транспарт для дастаўкі прадуктаў і гатовых абедоў. З адпраўкай новай прадукцыі яшчэ таксама не ўсё наладзілася. Пытанне ўпіраецца зноў-такі ў транспарт. На машыны аўтабазы разлічваць асабліва не даводзіцца. А што будзе далей, калі прадукцыя пойдзе валам? І яшчэ. Будзем свой дом, свой інтэрнат, свой дзіцячы камбінат. Але яшчэ толькі будзем... А людзям ужо сёння трэба мець жыллё, трэба гадаваць дзяцей.

Пытанні і праблемы росту Салігорскай трыкатажнай фабрыкі ў хуткім часе могуць і павінны быць уладкаваны. Думаем, пра гэта паклапоціцца міністэрства. Галоўнае ж, што новая фабрыка ў Салігорску ўжо ёсць, што яна дала ўжо сваю першую добрую заяўку, сваю першую прадукцыю. І спадзяемся — яна прынясе новую працоўную славу свайму гораду.

А. УЛАДЗІМІРАВА

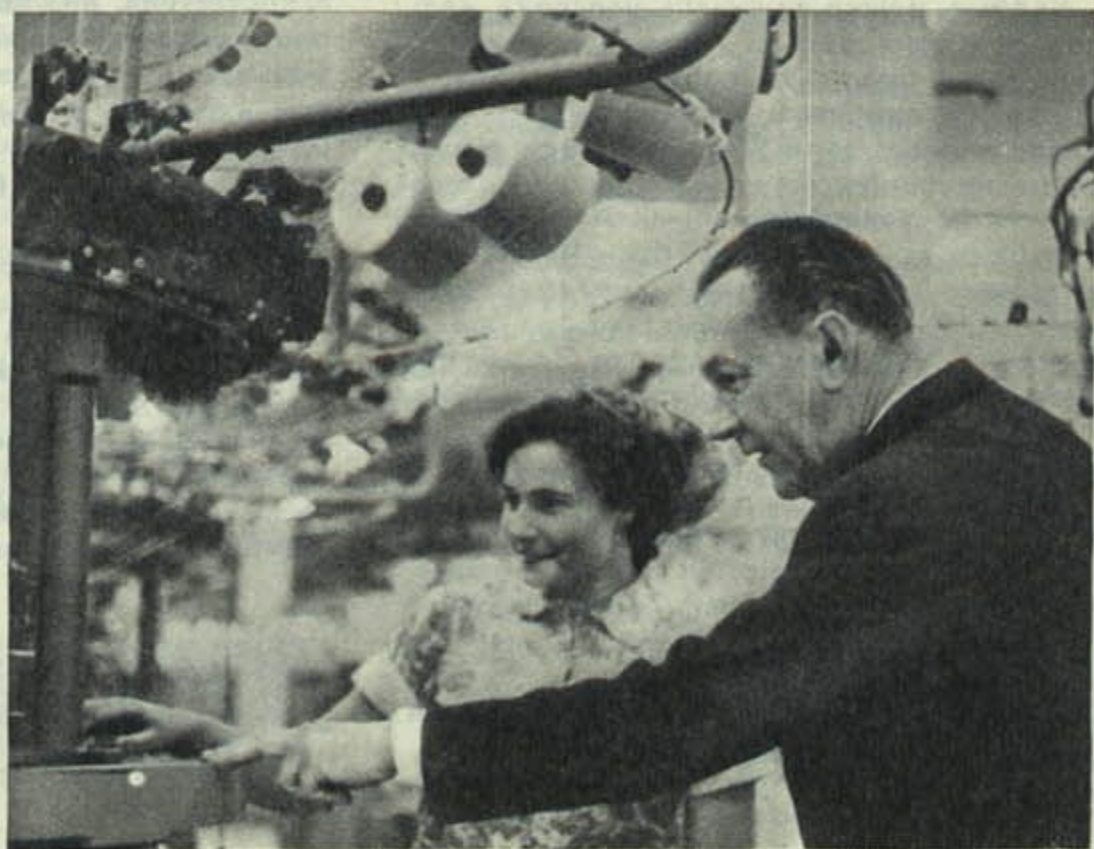

Салігорская трыкатажная.

Вось яны, «першыя лепшыя»... Маша Жэбіт, Ніна Зарэцкая, Оля Лапцік і Жана Прыхожая.

Калі-небудзь іх назавуць ветэранамі — маладую работніцу Валю Беразоўскую і дырэктара Нікандра Міхайлавіча Адзінцова.

ПАДКОВА ШЧАСЦЯ

Здаўна прынята лічыць знойдзеную падкову шчаслівай прыкметай. У наш век тэхнікі ўсё радзей і радзей трапляюцца такія знаходкі. Але гадоў пяць назад знайшла сваю «падкову» ў жыцці Святлана Шамак.

Цемнавокай дзяўчыне вельмі

спадабаўся конны спорт. Стройныя вараныя, гнядыя і булыя скакуны прыглянуліся ёй на рэспубліканскіх спаборніцтвах коннікаў, а самі коннікі здаваліся нейкімі незвычайнымі людзьмі, надзеленымі асаблівай мужнасцю, смеласцю і адвагай.

Па чарзе ездакі займалі месцы на старце. Гучэў звон, і яны хвацка мчаліся, пераадолюючы самыя разнастайныя перашкоды: платы, цагляныя сценкі, бар'еры, шлагбаумы...

Трэнер быў здзіўлены, калі да яго падышла 14-гадовая школьніца з вёскі Каралёва, што пад Мінскам, і спыталася, ці можна ёй займацца конным спортам. Іван Севасцянявіч Зябраў задумаўся і сказаў:

— Калі сур'ёзна: то можна. Але для пачатку трэба атрымаць дазвол мамы.

У той вечар Света доўга абдумвала, як сказаць пра свой

намер. Яна не адыходзіла ад мамы, і Лідзія Іванаўна, бачачы заклапочаны і ўсхваляваны твар дачкі, занепакоілася — ці не захварэла?

І тут Святлана сказала:

— Мама, дазволь мне займацца конным спортам.

— Не дзявочая гэта справа, дачушка! Заб'ешся!

Святлана некалькі дзён прасіла маці і нарэшце дабілася згоды.

І вось першыя ўрокі, знаёмства з канём. А неўзабаве — спаборніцтвы.

— Гледачоў сабралася шмат, — успамінае Святлана. — Прышла ўся вёска. Я так хвалявалася, што нічога амаль і не памятаю. Відаць, дрэнна тады ў мяне ўсё выходзіла.

Цяпер Святлана ўпэўнена трымаецца ў сядле. Конным спортам яна займаецца шосты год і збіраецца змяніць значок кан-

дыдата ў майстры на майстэрскі. Работа яе мае непасрэдныя адносіны да спартыўнага захвалення: Святлана майстар-наезнік рэспубліканскай конна-спартыўнай школы пры конным заводзе імя Героя Савецкага Саюза Льва Даватара. Яна добра вывучыла і разумее характар коней. Кожны раз абавязкова прынясе які-небудзь ласунак: цукар, хлеб або морквіну, ласкава пагладзіць упартую жывёліну: «такі падыход больш рэзультатыўны».

Конны спорт разнастайны: і скачкі, і пераадоленне перашкод, і кросы, і трохбор'е, і выездка. Калісьці Святлана пачала з выездкі, або так званай школы вышэйшай верхавой язды. Пспехі ўжо ёсць: Святлана Шамак — чэмпіёнка Беларускай ССР 1968 года, пераможца розыгрышу «Вялікага прыза» па выездцы. Яе любі-

Н ЯШЧАСЦЕ, прынесенае вайной, да гэтага часу ніяк не можа згладзіцца з памяці людской. Вогненны кругаварот раскідаў многіх людзей па ўсёй краіне, дзеці згубілі бацькоў, разлучыліся сёстры і браты. Многія шукаюць сваіх родных даўно. Памагаюць ім у гэтым работнікі органаў унутраных спраў нашай рэспублікі.

Вось пра іх, пра іх карпатлівую і ўдзячную працу нам і хочацца раскажаць.

Зінаіда Васільеўна Чарапінская напісала ў сваёй заяве: «Грамадзянская вайна, голад, тыф... Памёр бацька. Нас трое сірот: брат, сястра і я. Мяне пасля перанесенага тыфу павезлі да цёткі на Далёкі Усход... Да 1941 года я перапісвалася з братам і сястрою. Вайна парушыла нашу сувязь. Даўно шукаю родных, але ўсё дарэмна».

Пра брата Чарапінская паведаміла поўныя звесткі, а вось пра сястру ведала толькі, што яна Карапанавы Клаўдзія Васільеўна. Ні года нараджэння, ні апошняга месца яе жыхарства ў перадавае годзе не памятала.

Вядома, цяжка адшукаць чалавека, калі пра яго ёсць вельмі нязначныя звесткі. Але заява прынята. Трэба шукаць!

Старшы лейтэнант Акцябрскага райаддзела міліцыі Вера Яфімаўна Серабракова па крупінках пачала збіраць усё, што датычыла сваякоў Чарапінскай. І вось вынік: брат яе — Карапанав Іван Васільевіч, удзельнік Айчыннай вайны, неаднаразова ранены ў баях з фашыстамі, на жаль, памёр у 1965 годзе ў горадзе Пярмі, сястра, Карапанавы Клаўдзія Васільеўна, пражывае ва Удмурцкай АССР. Сувязь сясцёр праз 28 год адноўлена.

А вось пухлы том перапіскі па росшуку сваякоў Закіравай Раісы Георгіеўны. Амаль паўтысячы лістоў! Колькі затрачана сіл, энергіі і... душы! Толькі любячае сэрца людзей можа патраціць столькі працы, каб прынесці радасць чалавеку. Так, іменна гэтыя сотні лістоў прынеслі шчасце Раісе Закіравай...

Яўгенія Раманаўна Масякіна — операўнаважаны Гродзенскага гарадскога

аддзела ўнутраных спраў — яшчэ ў 1965 годзе пачала росшук сваякоў Закіравай. Карпатлівая работа ішла больш трох год.

Рая пра сваіх сваякоў нічога не памятала. У той далёкі час ёй было каля пяці год. Узрост недастатковы, каб запомніць дэталі з жыцця, якія б дапамаглі ў пошуках. Масякіна скрупулёзна дапытвалася, як Рая трапіла ў дзіцячы дом, у якіх дамах выходзілася. Спрабавала наводзячымі пытаннямі выклікаць у памяці жанчыны карціны, якія запамніліся ў дзіцячым узросце. Але дзіцячая памяць захавала толькі адзіную дэталю, магчыма, нейкім чынам звязаную з яе бацькамі: з параклада яе на руках перанеслі на бераг, і хтосьці сказаў: «Беражыце Раю». Потым дзіцячы дом у вёсцы Баброўцы Свядлоўскай вобласці. У адну з зімовых начэй 1934 года агонь спаліў будынак дзіцячага дома. Згарэлі і дакументы выхаванцаў. Дзяцей перавялі ў пасёлак Ніжні Ісецк. Там, ужо на новым месцы, пачалі аднаўляць прозвішчы дзяцей. Так Рая стала насіць прозвішча «Закірава». Па бацьку — «Георгіеўна». Яна не памятае свайго ўласнага прозвішча, не памятае і імя па бацьку.

З дзіцячага дома дзяўчыну накіравалі на работу ў горад Фурманаў Іванаўскай вобласці. Цяпер яна жыве ў горадзе Гродна...

Нязначныя, настолькі малыя звесткі ў руках Масякінай, што спачатку з'явілася сумненне: ці варта наогул пачынаць пошукі? Але такія заявы паступалі і раней, здаралася не раз, што людзі знаходзілі адзін аднаго. Можна паспрабаваць і на гэты раз?

...Запытанні паляцелі ў многія раёны Свядлоўскай вобласці, у тыя, дзе выходзі-

Яўгенія Раманаўна Масякіна.

валася ў дзіцячых дамах Рая Закірава. Такія ж пісьмы пасланы ў Свядлоўскі дзяржаўны архіў, аддзел народнай асветы і ў іншыя месцы. Вынік адзін: выходзілася ў дзіцячых дамах Закірава Раіса Георгіеўна, звестак пра яе бацькоў або якіх-небудзь сваякоў няма.

На гэтым можна паставіць кропку. Застаецца адно: паведаміць Раісе, што ўсе шляхі вычарпаны, росшук спыняецца.

Масякіна зноў запрашае Закіраву, зноў распытвае яе, спрабуючы выклікаць у па-

ДЗЕНЬ ДОБРЫ,

мец—рыжы Забег быў паслухмяны і старанны, не падвёў наезніцу і дазволіў адцясніць на другое месца вопытнага конніка-ветэрана Ваўліна. Гэта былі радасныя і шчаслівыя мініуты перамогі.

А вось у Маскве Забег у незвычайнай абстаноўцы закарпізіў і прымусіў Святлану пасля спаборніцтваў праліць нямала слёз.

Вышэйшая школа верхавой язды нагадвае цыркавое майстэрства. Не выпадкова прапанавалі Святлане выступаць у народным цырку. Спачатку быў удалы дэбют у Мінску, затым на арэне маскоўскага цырка.

...Урачыста прагучэла музыка. Святлана ў чорным фрак, у цыліндры. Конь, нібы разумеючы хваляванне седака, прыгожым аллюрам выехаў у цэнтр манежа, спыніўся і тут жа элегантна пакланіўся. Потым чотка

пайшлі іншыя «практыкаванні», вольты... Гледачы не шкадавалі апладысmentaў.

Спецыяльнасць майстра-наезніка нялёгкая, даводзіцца мець справу з малаабучанымі жывёлінамі. Святлана старанна рыхтуе коней. Якая радасць, калі конь па твайму загаду танцуе вальс, кадрыль, польку або «яблычка», бяжыць розным аллюрам: рысцю, галопа або строга чаканіць крок!

Яе праца — праца для спорту, для вялікага спорту. Аднак трэба і самой увесць час удасканальвацца, трэніравацца. Хоцца быць добрым спецыялістам. Святлана рыхтуецца ў гэтым годзе паступіць у Інстытут фізічнай культуры.

Думаецца, што мара Святланы збудзецца. Нездарма ж пра яе кажуць: «Дзяўчына знайшла падкову... на шчасце».

В. ІВАНОУ.

Святлана Шамак.

мяці няхай нават самыя нязначныя дэталі з яе ранняга дзяцінства.

І раптам Раіса ўспомніла, што ў дзяцінстве яе ці то звалі, ці то была мянушка — Макуха.

Масякіна зразумела: адкрыліся новыя акалічнасці. Значыць, росшук трэба працягваць.

Адраснае бюро горада Свядлоўска прысылае вялікі спіс грамадзян, якія носяць прозвішча Макуха. Жывуць яны ў розных населеных пунктах вобласці.

Зноў запытанні. Пасланы яны ў органы ўнутраных спраў з просьбай апытаць гэтых грамадзян, ці не ведаюць яны сваякоў Раісы Георгіеўны Макуха або ці не з'яўляюцца самі яе сваякамі.

Адказы не суцяшальныя.

Але вось, нарэшце, з Ніжняга Тагіла паведамляюць, што грамадзянін Макуха Іван Дзмітрыевіч успомніў пра свайго дзядзьку Макуху Дзяніса, у якога былі сын і тры дачкі. Іван Дзмітрыевіч падтрымлівае сувязь са стрыечным братам і дзвюма яго сёстрамі. Пра месца знаходжання трэцяй сястры — Раі Макуха ён нічога не ведае. Памятае яе ў раннім дзяцінстве, калі ёй было пяць год, а то і менш.

Упэўненасці ў тым, што Макуха І. Д. стрыечны брат Раісы Закіравай, не было. Што рабіць? Скажаць Раісе, што знойдзен яе сваяк? А можа гэта чужы чалавек?

Масякіна пасылае Івану Дзмітрыевічу фотакартку Раісы Закіравай.

Доўгачаканая сустрэча Закіравай (Макуха) Раісы са сваімі сваякамі праз 35 год адбылася! І Раіса была шчаслівая.

Хоцца раскажаць пра работу Таццяны Васільеўны Жыльявай, супрацоўніка пашпартнага аддзела Міністэрства ўнутраных спраў БССР.

Пісьмо паступіла з Ленінграда ад грамадзяніна Майсяёнак Н. І., ён шукае пляменніка Русаковіча Анатоля Паўлавіча, 1941 года нараджэння.

Жыльява магла б і не займацца росшукам Анатоля. Такі росшук ужо два разы праводзіўся.

Аднак заява назад не паслана, яна прынята да вытворчасці, бо ў дзіцячай даведчай картатэцы МУС БССР ёсць карткі на былых выхаванцаў дзіцячых дамоў Докшыцкага раёна Русаковіча Анатоля і яго сястры Русаковіч Ніны.

Сястра Анатоля Ніна Паўлаўна Кузьменка піша: «Мне было гадоў шэсць. Памятаю, як у нашу вёску ў час вайны наляцелі паліцаі. Мама схпіла Толю і мяне голенькіх у ахапак і пабегла ў лес. Неўзабаве мама памёрла ад тыфу, а нас аддалі ў Бягомльскі дзіцячы дом. Потым брата перавялі ў іншае месца, і з таго часу я пра яго нічога не ведаю».

Цётка Анатоля і Ніны ўказвае: «Маці Толі і Ніны з'яўляецца маёй сястрой. У 1943 годзе яна памёрла. Пакуль нас не вызвалілі савецкія войскі, пляменнікі жылі ў мяне. У 1944 годзе я аддала іх у дзіцячы дом вёскі Бабцы. Часта наведвала. Неўзабаве Толю перавялі ў іншы дзіцячы дом, і я сувязь з ім страціла».

Трэба прасачыць шлях Анатоля ў перыяд яго знаходжання ў дзіцячых дамах. Спісы выхаванцаў павінны быць у архівах абласных і раённых аддзелаў народнай асветы.

Пасланы запытанні.

Маладзечанскі раённы аддзел народнай асветы паведамляе, што ў перыяд з 1945 года па 1951 год у Антонапольскім дзіцячым доме выхоўваўся Русаковіч Анатоль (імя па бацьку невядома), 1939 года нараджэння, ураджэнец горада

Мінска, пераведзены ў ашмянскі дзіцячы дом № 1.

Зачэпка? Так, здаецца, тое-сёе сыходзіцца з тым Анатолем, якога шукаюць. Але чаму 1939 год нараджэння, а не 1941? Чаму ўраджэнец горада Мінска, а не вёскі Заляддзе былога Бягомльскага раёна? Магчыма, пры чарговым пераводзе з адной дзіцячай установы ў другую супрацоўнікі што-небудзь наблыталі? Такія казусы бываюць! Аднак Антонапольскі дзіцячы дом быў дашкольны. Значыць, у 1951 годзе Анатолю было гадоў 10, і выхоўвацца там ён не мог. Правэрана. Не тая асоба.

Дзе цяпер шукаць яго?

Аднойчы (каторы ўжо раз) Таццяна Васільеўна пазваніла ў адраснае бюро Мінска. І вось табе маеш: там значыцца нядаўна прапісаны ў Барысаве Русаковіч Анатоль Міхайлавіч, педагог дзіцячай музычнай школы.

Імя па бацьку не сыходзіцца, не сыходзіцца і месца нараджэння. Гэты Русаковіч — ураджэнец Валожынскага раёна.

На пісьмо Русаковіч адказвае, што ён не памятае, дзе нарадзіўся. Імя па бацьку прыдумаў, калі атрымаў першы пашпарт у 1955 годзе. Адно запамнілася — што ў яго была сястра Ніна, і калі яны з ёю знаходзіліся ў дзіцячым доме, да іх прыходзіла нейкая сваячка.

І ўсё.

На фатаграфіі, якая захавалася ў Анатоля, група малых выхаванцаў. Злева, у другім перадапошнім радзе, сядзіць Толля. Асаблівай упэўненасці, што іменна гэта той чалавек, якога шукаюць, не было. Сумненне можа рассяць цётка Анатоля О. І. Кругляніна: гэта ж яна ўладкоўвала пляменніка ў дзіцячы дом.

— Так, гэта мой пляменнік! — адказвае цётка.

...Хутка Анатоль Русаковіч сустрэнецца са сваякамі!

А. ПЕТРАКОУ,
палкоўнік міліцыі,
К. АЛЯКСАНДРАЎ,
маёр міліцыі.

МАЕ РОДНЫЯ!

Вестыбюль тэатральна-мастацкага інстытута.

НАШ ТЭАТРАЛЬНА-МАСТАЦКІ

Восень 1945 года. Навакал руіны і папялішчы. На ўсю цэнтральную магістраль, ад вакзала да Маскоўскага шасэ — некалькі ўцалелых дамоў. Транспарт не працуе. З вадой перабоі. Усяго тры месяцы, як перасталі страляць гарматы і падаць бомбы. Трэба было аднаўляць прамысловыя прадпрыемствы, жыллё, бальніцы, дзіцячыя ўстановы. Велізар-

ная работа! І менавіта ў гэты цяжкі і суровы час урад рэспублікі прымае рашэнне аб адкрыцці Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута.

Нас было 26 чалавек — першых яго студэнтаў. Многія прыйшлі на вучобу прама з арміі і з партызанскіх атрадаў. Я добра памятаю шынялі і гімнасцёркі Вані Ганусевіча, Сашы

Бутакова, Каці Калеснікавай і іншых маіх сакурснікаў.

У год адкрыцця мы мелі адну аўдыторыю ў былой 13-й сярэдняй школе, дзе размяшчаўся ў тых гадах Мінскі педагагічны інстытут, і адзін самаробны пісьмовы стол на ўвесь «кіруючы і адміністрацыйна-гаспадарчы персанал». Але яшчэ мы мелі непамежнае жаданне вучыцца,

памножанае на вялікае пачуццё адказнасці, дух творчасці і нязгасны энтузіязм, якімі заражалі нас нашы педагогі, а найбольш — заснавальнік і мастацкі кіраўнік інстытута, выдатны дзеяч беларускай сцэны, цудоўны чалавек і рэжысёр, народны артыст рэспублікі, прафесар Еўсцігней Афінагенавіч Міровіч.

Ішлі гады, бурнымі тэмпамі адраджаліся народная гаспадарка і культура рэспублікі, і разам з імі рос і развіваўся інстытут. Замест адной аўдыторыі —

Прафесар, народная артыстка РСФСР Вера Паўлаўна Рэдліх і будучая антрыса, студэнтка.

← Творчыя пануты. Ліда Астроўна — будучы мастак-мадэльер адзення.

Фота Ул. Вяхоткі.

У скульптараў Алы Масіенка і Аляксандра Зіменкі лепка...

Сцэна са спектакля «Старыя сябры» па п'есе Л. Малюгіна ў выкананні студэнтаў IV курса Светы Акружнай і Валі Богдан.

А ў акцёраў урок танцаў.

«уласны» чатырохпавярховы будынак на цэнтральнай вуліцы сталіцы. У 1953 годзе адкрываецца новы факультэт, які рыхтуе кадры прафесіянальных мастакоў.

Цяпер у інстытуце навучаецца больш 500 студэнтаў васемнаціці спецыялізацый. Гэта будучыя акцёры, рэжысёры, жывапісцы, графікі, скульптары, керамісты, мастакі па шклу, мэблі, унутранай аздобе будынкаў, афармленню тканін і вырабаў лёгкай прамысловасці, мастацтвазнаўцы, культасветработ-

нікі вышэйшай кваліфікацыі, спецыялісты прамысловага мастацтва і г. д.

Сёлета павінен уступіць у строй яшчэ адзін вучэбны корпус. Рэканструіруецца галоўны будынак, хутка пры інстытуце будзе свой вучэбны тэатр.

Няма на Беларусі ніводнага прафесіянальнага тэатра, дзе б не працавалі выхаванцы інстытута. Нашых выпускнікоў можна сустрэць у рэдакцыях, выдавецтвах, навукова-даследчых інстытутах, на радыё і тэлебачанні, у партыйных, камсамольскіх і

савецкіх органах. За 24 гады існавання інстытут даў беларускаму мастацтву аднаго народнага артыста, двух заслужаных дзеячаў мастацтваў, 14 заслужаных артыстаў рэспублікі. Лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР і 4-х лаўрэатаў Дзяржаўнай прэміі БССР, лаўрэатаў прэмій імя Ленінскага камсамола, пераможцаў шматлікіх конкурсаў і аглядаў. Шырока вядомы імёны нашых выхаванцаў: акцёраў Л. Драздовой, В. Тарасава, Г. Талкачовай, Л. Давідовіч, М. Захарэвіч, Л. Цімафе-

евай, Л. Былінскай, Г. Гарбука, В. Куляшова, Г. Маркінай, Б. Масумян, Л. Бакштаева, Т. Шашкінай, Л. Барташэвіч і многіх іншых, рэжысёраў тэлебачання В. Карпілава, В. Станкевіча, А. Гутковіча, старшыні Саюза мастакоў БССР В. Грамыкі, удзельнікаў многіх усесаюзных і рэспубліканскіх мастацкіх выставак А. Анікейчыка, А. Кашкурэвіча, Л. Асецкага, В. Ткачука, Ф. Бараноўскага, Г. Паплаўскага, І. Немагая. Работы А. Кашкурэвіча, В. Шаранговіча, Э. Агуно-

віча неаднаразова прадстаўлялі беларускае выяўленчае мастацтва за рубяжом.

Добра зарэкамендавалі сябе маладыя рэжысёры Н. Алейнічава, Н. Калінін, Б. Луцэнка, В. Раеўскі. Больш 20 год гучыць у эфіры голас мастацкага кіраўніка дыктарскай групы Беларускага радыё Ільі Кургана. Усіх не пералічыць.

Працэс навучання ў лубой вышэйшай навучальнай установе, а ў нашай асабліва, не можа абмежавацца чыста прафесіянальнымі ведамі, бо гэта немінуча прывяло б да духоўнай вузкасці і беднасці будучага мастака. Сучасны прадстаўнік мастацкай творчасці павінен быць не толькі таленавіты, але і разумны, высокаадукаваны, палітычна пісьменны, інтэлігентны. Ён павінен валодаць высакаразвітым пачуццём сучаснасці і грамадзянскай адказнасці за сваю працу. Таму жыццё нашых студэнтаў не абмяжоўваецца сценамі інстытута. Яны прымаюць удзел у рабоце студэнцкага навуковага таварыства, у навуковых канферэнцыях, аглядах, конкурсах, працуюць на будоўлях і цаліне, аказваюць дапамогу калектывам мастацкай самадзейнасці, удзельнічаюць у мастацкім афармленні гарадоў і сёл рэспублікі. Пасля заканчэння II курса, калі студэнты мастацкага факультэта накіроўваюцца на практыку для збору матэрыялаў і напісання эцюдаў, будучыя акцёры раз'язджаюцца па воінскіх часцях і калгасах, галоўным чынам па тых месцах, куды рэдка заглядаюць прафесіянальныя калектывы. Гэта не толькі іх першыя «гастрольныя» паездкі, не толькі працоўная загартоўка. Гэта больш уважлівае і глыбокае знаёмства з жыццём, праверка пачуцця калектывізму, без якога не можа быць сапраўднай творчасці ў тэатры, праверка чалавечых якасцей.

Вялікая адказнасць у сувязі з гэтым ляжыць на педагогах нашай навучальнай установы. Яны адказваюць перад народам за выхаванне студэнтаў у

духу ідэйнасці, у духу камуністычнай партыйнасці, за фарміраванне мастакоў, верных прынцыпам сацыялістычнага рэалізму. Вучэбна-выхаваўчую работу ў інстытуце ў розныя гады вялі прафесар Б. А. Мардвінаў, народны артыст БССР, лаўрэат дзяржаўных прэмій СССР, прафесар К. Н. Саннікаў, народны артыст СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Б. В. Платонаў, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Л. І. Мазалеўская, народныя артысты БССР І. Ф. Ждановіч, В. Ул. Галіна, народныя мастакі БССР прафесары В. В. Волкаў, А. К. Глебаў і іншыя.

У выхаванцаў Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута ўдзячная прафесія — несці людзям радасць і хараство, выклікаць глыбокія думкі і яркія пачуцці, духоўна ўзбагачаць іх. Мы ведаем, што яшчэ не ўсе нашы выхаванцы адпавядаюць гэтым высокім патрабаванням, але педагогічны калектыв інстытута, яго партыйная, прафсаюзная і камсамольская арганізацыя добра разумеюць свае задачы, а калі перад табой ясная мэта, яе лягчэй дабіцца.

Зараз калектыв інстытута, як і ўвесь савецкі народ, заняты падрыхтоўкай да дастойнай сустрэчы 100-годдзя з дня нараджэння Ул. І. Леніна, з імем якога звязаны не толькі свабода і незалежнасць Савецкай дзяржавы, але і дасягненні нашага шматнацыянальнага сацыялістычнага мастацтва.

Бессмяротнаму вобразу Ільіча прысвячаюцца дыпломныя спектаклі і канцэртныя праграмы, ленінская тэматыка знаходзіць яркае адлюстраванне ў работах мастацкага факультэта.

Хочацца верыць, што выхаванцы нашага інстытута будуць паспяхова вырашаць вялікія творчыя задачы, якія дыктуюцца часам і духоўнымі запатрабаваннямі савецкіх людзей.

Э. ГЕРАСІМОВІЧ,
кандыдат мастацтвазнаўства,
дацэнт, рэктар інстытута.

БЕССАРОМНАЯ

Мелтан — адно з тых убогіх мястэчак, пра якія кажуць: ні тое, ні сёе. Не такое вялікае, каб звацца горадам, але і не такое ўжо малое, каб быць вёскай. Нічога чароўнага ў Мелтане не было. Непрыгляднае амерыканскае паселішча, дзе ёсць тратуары, але няма бруку, ёсць электрычнасць, але няма каналізацыі; ёсць чыгуначная станцыя, але на ёй не спыняюцца паязды, хіба што толькі дрогкі прыгарадны. І да бліжэйшага горада, Сіусіці, 150 міль.

Кора Джэнкаінс была адной з самых бедных жыхарак Мелтана. Калі людзі жадалі быць ветлівымі, яны звярталіся да яе: «Негрыцянка!» Калі ж ім хацелася нагрубіць, то чулася: «Чарнамазая!» Але як бы яе ні называлі, Кора крыўдзілася рэдка.

Яна пра жыла ў Мелтане 40 год. Нарадзілася тут і, напэўна, тут і памрэ. Працавала яна ў Студвантаў, якія абыходзіліся з ёй нібы з сабакам. Яна пакорліва цярпела: інакш мусіла б пайсці да іншых белых, бяднейшых, якія абыходзіліся б з ёй яшчэ горш, або асталася б наогул без работы. Кора была нібы дрэва: пусціўшы аднойчы карэнні, яна стаяла, нягледзячы на штормы, войны, ветры і хістанні глебы, на сваёй зямлі.

Кора рабіла ў Студвантаў усякую работу: мыла, прасавала, варыла, чысціла, даглядала дзяцей і старых, распальвала агонь, насіла ваду.

— Кора, спячы тры пірагі заўтра ўвечары на дзень нараджэння Мэры! Ты, Кора, выкурай Ровера ды не забудзь узяць хвойнае мыла, што я купіла. Кора, аднясі маме жэле і не ўздумавай даваць ёй той торт з разынкамі, а то яна не дасць нам потым усю ноч спаць! Кора, папрасуй мае панчохи! Кора, ідзі сюды! Кора, пакладзі... Кора... Кора... Кора! Кора!

А Кора толькі адказвала: «Так, мэм».

Студванты лічылі, што Кора — іхняя ўласнасць, і мелі рацыю. Мёртвай хваткай трымала яе пастка галечы ў іхняй уладзе амаль усё жыццё: то ў кухні Студвантаў, дзе яна варыла ім абед, то ў гасцінай, якую яна падмятала, то на дварэ, дзе развешвала бялізну.

Вы хочаце ведаць, як гэта магло здарыцца? Чаму пастка так моцна трымала яе? Вось як была справа.

Кора была старэйшая з васьмі дзяцей гэтых чарнамазых Джэнкаінсаў — адзіная негрыцянская сям'я ў Мелтане, дзякуй табе, божа. Адкуль яны тут з'явіліся, старыя Джэнкаінсы, бог ведае. Дзеці нарадзіліся тут. Цяпер бацька вывозіць смецце на сваёй каламажцы, а старая — дома, увесь час хварэе, хварэе і лаецца. Сям'ера дзяцей пакінулі родны дом. Адна Кора асталася. Не магла яна адсюль пайсці: больш не было каму даглядаць хворую маці. А да таго, як захварэла маці, трэба было памагчы братам і сёстрам скончыць школу. А яшчэ раней... хтосьці павінен быў памагаць маці даглядаць дзяцей, якія паяўляліся адно за адным.

Калі Кора была дзіцем, у яе не было часу для гульні. На яе руках заўсёды быў малодшы брат або сястрычка. Зблажэлыя, вечна плачучыя, заўсёды галодныя, агідныя шчаняты. У восьмым класе яна кінула школу і пайшла працаваць да Студвантаў.

Цяпер, прынамсі, яна не галадала. Палавіну дня працавала ў Студвантаў, а другую палавіну памагала маці дома. Потым яна пачала працаваць у Студвантаў увесь дзень, дадому заходзіла толькі, каб аддаць грошы на харчаванне сваіх сяцёр і братаў. А яе стары бацька быў да таго яшчэ п'яніца. Тыя мізэрныя грашы, што ён зарабляў, чысцячы клазеты, вывозячы попел і смецце, ён траціў на спіртное, якое памагала яму забыцца, што ў яго восем дзяцей.

Вечары ён праводзіў з белымі падонкамі горада, папіваючы віскі і расказваючы ім доўгія смешныя гісторыі, якія ён сам выдумляў. Калі здох яго конь, грошы Кору пайшлі на тое, каб бацька зноў мог раз'язджаць на сваёй павозцы. Калі трэба было плаціць па закладной за іхні домік, Кора зрабіла ўсё, каб у сям'і застаўся дах над галавой. Калі бацька трапіў у турму, Кора пазычыла дзесяць долараў у місіс Студвант і вызваліла яго адтуль.

Кора адмаўляла сабе ва ўсім, яна адкладвала грошы, насіла старыя сукенкі Студвантаў, ела рэшткі ежы, але прыносіла ўвесь заробак дадому. Браты і сёстры вырасталі. Хлопчыкі пакідалі Мелтан адзін за адным, як толькі траплялася магчымасць. Адна за адной знікалі і сёстры, амаль усе — з ганьбай. «Ганьбіце мае імя, — гаварыў бацька Джэнкаінс, — ганьбіце мае добрае імя! Не могуць пайсці ў ягады, каб не прынесці мне яшчэ

КОРА

Ленгстон Х'ЮЗ

Мал. Ю. Пучинскага.

што-небудзь!» Было штосьці ў яго рыжавата-карычневых дочках, што прыцягвала белых работнікаў ферм.

Нават у баязлівай Кору быў калісьці каханы. Шмат год таму назад прыехаў ён у горад у таварным вагоне і пачаў працаваць у канюшні, дзе давалі коней напратат. Пагаварвалі, што ён быў членам прафсаюза. Кору было ўсё роўна. Ён быў першы і апошні мужчына, да якога яе цягнула. У яе ніколі не было каляровага каханага. У тым не яе віна. Проста не было навокал каляровых мужчын.

Ад гэтага белага хлопца, Джо, заўсёды пахла коньмі. Ён быў для Кору як бы іншакраінец. Гаварыў з акцэнтам, валасы ў яго былі рыжыя, вочы шэрыя, вялікія рукі.

Было лета. Праз некалькі кварталаў за домам Студвантаў пачыналіся сады і лугі, і салодкія пахі палёў кружылі галаву. Начама — зоркі ў аксамітным небе, часам месяц. Цвыркуні, зялёныя конікі, светлячкі. Пах траў. Кора чакае. Вось і гэты хлопец, Джо, яго прызыўны свіст уначы, агеньчык цыгарэты, які далёка відзён у цемры... Каханне не адымала ў іх шмат часу — у Кору, ад якой веяла пахам абеду Студвантаў і дзяшовай парфумай, і ў Джо, вялікага, дужага і бесклапотнага, як тыя коні, якіх ён даглядаў, з моцным пахам канюшыны.

Маці лаялася, таму што Кора прыходзіла дадому позна, таму што дзеці, якія выехалі з дому, не пісалі па тры-чатыры тыдні, таму што бацька быў зноў п'яны. Так мінала лета, у летуценнях аб вялікіх руках і шэрых вачах.

Кора нікуды не паехала, каб нарадзіць дзіця. Не спрабавала яна і скрываць яго. Калі дзіця расло ў ёй, яна не адчувала ў гэтым ніякай ганьбы. Студванты загадалі ёй пакуль не прыходзіць і аставацца дома. Джо выехаў з горада. Бацька лаяўся, маці крычала. Адночы, красавіцкай раніцай, нарадзілася дзіця. У дзяўчынкі былі шэрыя вочы, і Кора назвала яе Джэзэфінай, у памяць аб Джо.

Кора, такая баязлівая і сарамяжая, не адчувала ніякага сораму, што ў яе нарадзілася дзіця. У Мелтане не было неграў, якія маглі б асудзіць яе, а што гаварылі белыя — ёй было ўсё роўна. Яны былі з іншага свету. Вядома ж, яна не чакала, што Джо ажэніцца з ёй або што ёй удасца ўтрымаць яго. Ён быў з іншага свету таксама. Але вось дзіця — дзіця было яе, жывы мост паміж двума светамі. Няхай людзі гавораць, што хочуць.

Кора пачала зноў працаваць у Студвантаў і вярталася дадому толькі ўвечары, каб паняньчыць дзіця ды пасварыцца з маці. Прыкладна ў той жа час місіс Арт Студвант таксама нарадзіла, і Кора даглядала дзіця. Дзяўчынку Студвантаў назвалі Джэсі. Калі дзеці пачалі хадзіць і размаўляць, Кора часам прыводзіла Джэзэфіну пагуляць з Джэсі, але гэта цягнулася нядоўга. Студванты забаранілі ёй гэта, сказаўшы, што яна выконвае работу лепш, калі яе дзіця дома.

«Так, мэм», — сказала Кора.

Але неўзабаве ўжо і не было патрэбы гаварыць Кору, каб яна пакідала Джэзэфіну дома, таму што дзяўчынка памёрла ад коклюша. У ружовым святле дня Кора бачыла, як маленькае цельца яе дачкі, пакладзенае ў белую труну, на якую пайшоў заробак за чатыры тыдні, апускалі ў зямлю.

Маці хварэла, так што побач з ёй ля магільны стаяў толькі бацька, ад якога патыхала алкаголем. Толькі яны ўдваіх. Смерць скінула з Кору баязлівасць і пакорлівасць. Калі яна адварнула ад магільны, хлынулі слёзы, але ў той жа час і патак праклёнаў, такіх бурных, што здрыгануліся магільшчыкі і з жахам пазіралі на яе.

Кора праклінала бога за тое, што ён адабраў жыццё, якое яна сама дала. Яна крычала: «Маё дзіця! Пракляцце! Маё дзіця! Я нарадзіла яе, а ты забраў!» Яна глядзела ў неба на заходзячае сонца, і яе зварот да бога пранізліва гучэў у цішыні могілак. Бацька быў здзіўлены і разгублены. Ён усцягнуў Кору на сваю дрогкую павозку і пакаціў, грукачучы па дарозе, якая ішла сярод зялёных палёў і лугоў. Калі яны ехалі праз горад, Кора не пераставала плакаць і лаяцца; яна выкарыстала ўсё запас лаянкі, якую чула ад бацькі, калі ён бываў п'яны.

На наступным тыдні яна зноў вярнулася да Студвантаў. Перад тварам жыцця яна была ціхая і баязлівая — яна любіла іх дзіця. Удзень на верандзе яна брала малютку Джэсі на рукі і калыхала яе, пакуль тая не засынала; Кора апускала свой чорны твар у светлыя валасы дзіцяці, якія пахлі малаком.

Міналі гады. Бацька і маці Джэнінс сталі яшчэ больш сухія і тонкія. Стары Студвант памёр. У старой лэдзі было ўжо два

ўдары. Цяпер і місіс Арт Студвант і яе муж выглядалі так, як бывае ў іх узросце: сівыя валасы, абвіслыя жываты. Дзеці павырасталі. Кенет прыняў ад дзеда магазін жалезных тавараў. Джэк паехаў у каледж. Мэры стала настаўніцай. Толькі Джэсі ўсё яшчэ была дзіцем: вучылася ў апошнім класе сярэдняй школы. Джэсі споўнілася ўжо дзевятнаццаць, вучылася яна слаба і толькі сёлета канчала школу. Увосень яна збіралася ў педвучылішча.

Кора не хацела нават думаць, што Джэсі паедзе. У сваім сэрцы яна ўжо даўно ўдачарыла яе. У гэтым вялікім і бязладным доме Кора была для Джэсі вялікім разложыстым дрэвам, пад кронай якога можна схавацца ад навальніцы. У дзяцінстве, калі місіс Арт частавала яе плескачамі кожную хвіліну, Джэсі бегла са слязьмі на вачах на кухню, да Кору. У канцы кож-

нага школьнага семестра, калі Джэсі правальвала пару прадметаў (а правальвала яна часта, таму што была даволі тупая), Кора першая праглядала яе табель з дрэннымі адзнакамі. Затым Кора вынаходзіла які-небудзь метада, каб як-небудзь мякчэй паведаміць нядобрыя весткі бацькам.

Маці Джэсі заўсёды было крыху сорамна, што ў яе такая неразумная дачка, бо місіс Арт была грамадскім дзеячам, грамадзянскім лідэрам Мелтана і адным з стаўпоў мясцовай царквы. Цэлыя тры гады запар яе абіралі прэзідэнтам жаночага клуба. Старэйшая, Мэры, настаўніца, ішла па яе слядах, але Джэсі! Ну і дзіцятка! Плескачы ў дзяцінстве, вечныя натацыі ў маладосці нічога не змянілі ва ўнутранай сутнасці Джэсі. Яна якая была, такая і асталася: поўная, тупаватая, уся ў рабацёны дзяўчынка, спакойная і трохі дзіўная. Усе, апрача Кору, былі ёю не здаволены.

Расцвітала Джэсі толькі на кухні. Тут яна смялася і балбатала, была нават часам дасціпная. Навучылася добра гатаваць. З Корай усё здавалася такім простым, тут нічога не было такога хітрага і складанага, як алгебра і лацінская граматыка або грамадзянскія праблемы мацінага клуба і прапаведзі ў царкве. Нідзе ў Мелтане і ні з кім не адчувала сябе Джэсі так лёгка і проста, як з Корай на кухні. Яна ведала, што маці пазірае на яе звысака, як на дурніцу. З бацькам яе нішто не звязвала. Ён заўсёды быў вельмі заняты купляй-продажам і не меў часу клапаціцца пра дзяцей. Старая бабуля наводзіла на Джэсі сон і нуду. Кузіна Нора (кузіна маці) была надзьмута і важная, як дачка свяшчэнніка. А ў старэйшых братоў і сяцёр было сваё жыццё і бачыла іх Джэсі рэдка, хіба што за абедзенным сталом.

Як і ўсе іншыя непрыемныя рэчы ў доме, Джэсі была прадстаўлена Корай. І Кора была шчаслівая. Мець дзіця, якое можна гадаваць, дзіця таго ж узросту, якім была б і Джэзіфіна, хіба гэта не шчасце? Гэта давала ёй мату ў жыцці, адчуванне цяпла ў сэрцы. Імяна Кора няньчыла, гадала і пеціла, любіла неразумную малышку Джэсі вольна колькі год! А цяпер Джэсі была ўжо юная дзяўчына, якая канчала (хоць і пазнавата) сярэднюю школу.

А потым з Джэсі штосьці здарылася. Кора даведалася пра гэта раней, чым місіс Арт. У Джэсі хапіла розуму знайсці сабе сябра. Яна сказала пра гэта Коры як маці. Яна баялася сказаць місіс Арт, баялася, ох, як баялася!

Кора абяцала: «Я ёй скажу». Вось так, баязлівая і не ведаючая перад жыццём сораму, яна ўвайшла аднойчы сонечным днём на веранду, дзе сядзела місіс Арт, і вельмі проста паведаміла: «У Джэсі будзе дзіця».

Кора ўсміхалася, а місіс Арт быццам ударыла маланка. У яе перасохла ў горле. Яна паднялася як салдат. Зноў села. Зноў паднялася. Пайшла проста да дзвярэй, павярнула назад і прашаптала: «Што?»

— Так, мэм, дзіця. Яна сказала мне. Маленькае дзіцятка. Бацька яго — Вілі Метсолас, у іх там латок з марожаным на Мейне. Джэсі мне сказала. Яны хочуць ажэніцца, але Вілі зараз няма тут. Ён яшчэ не ведае пра дзіця.

Кора і яшчэ б працягвала баязліва, але без усякага сораму раскажыць пра яшчэ не народжанае дзіця, калі б місіс Арт не кінулася ў плач, які нельга было спыніць. З бібліятэкі прыбегла кузіна Нора, акуляры ў яе матляліся на ланцужку. Укацілі крэсла старой Студвант, якая трэслася ад хвалявання яшчэ больш, чым ад старасці. З'явілася і Джэсі, калі яе паклікалі, чырвоная і потная, але мусіла адразу ж выйсці, бо калі маці, лежачы на канапе, зірнула на дачку, яна закрычала яшчэ гучней. Увесь дом забігаў у пошуках камфары, лёду, вады. Усюды чуліся плач і малітвы. Скандал! О божа! З Джэсі няшчасце!

«Ніякага няшчасця з ёй не здарылася, — настойвала Кора. — Хіба гэта няшчасце — нарадзіць дзіця, якога хочаш? У мяне самой было».

«Замаўчы, Кора!»

«Так, мэм. Але ў мяне было...»

«Замаўчы, кажучы табелі»

«Так, мэм».

Вось тады Кору перасталі дапускаць да Джэсі. Джэсі не мела права выходзіць са свайго пакоя. У той дзень, калі місіс Мэры вярнулася са школы, чатыры белыя жанчыны замкнуліся ў спальні місіс Арт. Хоць раз Кора магла гатаваць вячэру на кухні без яе заўваг. Містэр Студвант быў у Дэ Майне. Чамусьці Коры хацелася, каб ён быў дома. Хоць ён грубаваты і рэзкі, але больш памяркоўны, чым жанчыны. Магчыма, ён прымуціў бы Вілі неадкладна жаніцца. А калі ўсё будзе вырашаць місіс Арт, то Джэсі ніколі не ўбачыць свайго хлопца-грэка. Гэта Кора ведала. Бо дасюль не магла знайсці мужчыну, вартага Мэры. У планы місіс Арт не ўваходзіла мець зяцем прадаўца марожанага ды яшчэ грэка.

Калі Кора прынесла вячэру, Джэсі плакала. Негрыцянка села

на ложка і сваімі чорнымі рукамі абняла белую галоўку Джэсі. «Не перажывай так, родная ты мая, — суцяшала Кора. — Трымайся, а як толькі твой хлопец вернецца, я скажу яму, як абстаяць справы. Калі ён кахае цябе, вы ажэніцеся. Ды і няма прычыны, чаму б вам не ажэніцца — вы ж абодва белыя. Хоць ён і іншакраінец, ён цудоўны хлопец».

«Ён кахае мяне, — сказала Джэсі. — Я ведаю. Ён гаварыў мне».

Але перш чым хлопец вярнуўся (і містэр Студвант таксама), місіс Арт і Джэсі паехалі ў Канзас Сіці. Як пісала мясцовая штотыднёвая газета, — купляць розныя рэчы на вялікідзень.

Надышла вясна, усё расцвіло, палі і сады на ўскраіне Мелтана, зялёныя, цудоўныя, прасціраліся да самага далягляду... Кора ўспомніла сваю вясну, дваццаць год таму назад, і сэрца яе сціснулася ад болю і жалю да Джэсі, якой было столькі ж год, колькі было б і Джэзіфіне, калі б яна была жывая. Кора чысціла на кухні гарох і думала пра сваё жыццё — гады і гады работы на Студвантаў, гады і гады адзіноцтва, калі дома цябе ніхто не чакае, апрача бацькі і маці; маленькая Джэзіфіна памёрла, толькі Джэсі яшчэ падтрымлівае ў ёй сардэчнае цяпло. Кора ведала, што Джэсі — самае дарагое, што ў яе ёсць у жыцці. І вось цяпер, калі дзяўчына паехала, Кора была ахоплена неспакоем.

Праз 10 дзён місіс Арт з дачкой вярнуліся. Джэсі стала такая тонкая і бледная, як ніколі раней. Святло ў яе вачах пагасла. Місіс Арт выглядала крыху разгубленай, калі яны выйшлі з поезда.

«У Джэсі быў страшэнны прыступ нястраўнасці ў Канзас Сіці, — раскажвала яна суседзям і жанчынам з клуба. — Вось чаму нам давялося так затрымацца. Бедная Джэсі! Яна заўсёды выглядала здаровай, а яна ніколі не была моцным дзіцем. Больш за ўсё ў жыцці яна мяне турбуе». Місіс Арт шмат гаварыла, шмат тлумачыла, як Джэсі з'ела не тое, што трэба, у Канзас Сіці.

Дома Джэсі лягла ў пасцель. Нічога не ела. Калі Кора прынесла ёй паесці, яна прашаптала: «Дзіцяці больш няма».

Твар Коры пацямнеў. Яна прыкусіла губу, каб не пачаць праклінаць. Абняла Джэсі. Дзяўчына заплакала. Абед Кора забрала некранутым.

Мінуў тыдзень. Джэсі спрабавалі прымусіць есці. Але ежа не затрымлівалася ў яе страўніку. Вочы пажайцелі, язык стаў белы, сэрца страшэнна калацілася. Паклікалі старога доктара Браўна, але праз месяц Джэсі памёрла.

Яна так і не ўбачыла свайго грэка. Яго бацьку забаранілі продаж марожанага, таму што паступілі скаргі ад некаторых матак — членаў жаночага клуба, што ён прадае сапсаваны тавар. Місіс Арт Студвант пачала кампанію за ачышчэнне горада ад людзей, якія займаюцца несумленным рамяством, і наогул ад падазронных элементаў. Грэкі, вядомая справа, уваходзілі ў іх лік. На час барацьбы за чыстату нораваў нават закрылі любімую піўную татулі Джэнікінса, дзе гандлявалі кантрабанднымі спіртнымі напіткамі. Місіс Студвант думала, што гэтым прынесла задавальненне Коры, але Кора сказала толькі: «Бацька так даўно п'е, што няхай сабе працягвае». Яна адмовілася сказаць яшчэ што-небудзь аб пуританскай кампаніі, якую праводзіла яе гаспадыня. Якраз у разгар ачышчэння памёрла Джэсі.

У дзень пахавання дом быў літаральна забіты кветкамі. Паніхіду служылі не ў царкве, а дома, бабуля Студвант была вельмі слабая. Уся сям'я апрапулася ў чорнае. Місіс Арт была ў стане прастрацыі. Аднак, калі наблізілася гадзіна службы, яна раптам аджыла і з'ела амлет, каб «сабрацца з сіламі і вытрымаць усё гэта».

«Кора, — сказала яна, — не забудзь пакласці і кавалачак вэндліны, я такая слабая».

«Так, мэм».

Вядома, была там і Кора. Яе прысутнасць не выклікала ніякай рэакцыі, яна была служанкай у сям'і, але тое, што яна зрабіла і як яна гэта зрабіла, застаецца тэмай для размоў у Мелтане і па сённяшні дзень, бо Кора не спалохалася перад тварам смерці. Калі прападобны доктар Мак-Элрой закончыў панегірык, а выпускны клас прачытаў памінае, былі праспяваны ўсе песні, і сваякі і сябры павінны былі ў апошні раз развітацца з Джэсі Студвант, са свайго месца ля дзвярэй сталавай устала Кора. Яна сказала: «Родная мая, я хачу тое-сёе сказаць». Яна гаварыла так, быццам звярталася да Джэсі. Кора наблізілася да труны і распасцерла чорныя рукі над целам белай дзяўчыны. Надышла доўгая паўза, людзі акамянелі. Раптам Кора закрычала: «Яны забілі цябе! І ні за што! Яны забілі тваё дзіця... Яны завезлі цябе вясной, вясной твайго жыцця, і цяпер цябе няма, няма, няма!»

Усе застылі, як паралізаваныя, на сваіх месцах. А Кора працягвала: «Яны тут чытаюць добрую прапаведзь, а праўды не гавораць! Спяваюць табе гімны, а праўды не гавораць. Але

В. Мухіна. Рабочы і калгасніца. Фрагмент. 1937 г. Сталь.

ВЕРА МУХІНА

Есць на свеце скульптура, якую ведаюць усе. Вось ужо больш трыццаці год яе адбітак не сыходзіць з плакатаў, паштовак, нагрудных значкоў, з фатаграфій і кінастужак. Маладосць, сіла, парыв — вось сакрэт грандыёзнага поспеху «Рабочага і калгасніцы» Веры Ігнатаўны Мухінай, 80-годдзе якой мы адзначаем. Можна смела сказаць, што нікому яшчэ не ўдалося з такой сілай увасобіць галоўныя рысы Савецкай дзяржавы: накіраванасць у будучыню, стваральную магутнасць.

«...Два маладыя савецкія гіганты ў няспынным парыве ўздымаюць серп і молат, і мы чуем, як з іх грудзей льецца гераічны гімн, які кліча народы да свабоды, да адзінства і прывядзе іх да перамогі» — так гаварыў пра гэту работу Рамэн Ралан.

Групы «Хлеб», «Мір», «Урадлівасць», помнік Горкаму, мноства цудоўных партрэтаў — вось далёка не поўны пералік работ Веры Мухінай.

твая Кора тут, родная, і яна скажа, што яны з табой зрабілі. Яна ім скажа, навошта яны вазілі цябе ў Канзас Сіці!»

Гучны плач прарэзаў паветра. Місіс Арт упала без прытомнасці, адзержаная, як дошка. Кузіна Нора і сястра Мэры былі нерухомыя, як камень. Уперад кінуліся мужчыны сямейства, каб схпіць Кору. Яны спатыкаліся аб вянкi і гірлянды. Але перш чым яны схпілі яе, Кора паказала доўгім пальцам на жанчын у чорным і сказала: «Гэта яны забілі цябе, родная. Цябе і тваё дзіця. Я гаварыла ім, што ты кахаш яго, але ім было напляваць. Яны забілі яго, перш чым яно нарадзілася».

Моцная рука схпіла Кору за талію. Другая — за руку. Студванты цягнулі і штурхалі яе праз рады складных крэслаў, праз перапоўненую сталовую, у пустую кухню, а адтуль — на задні двор. Увесь гэты час Кора адчайна супраціўлялася.

На заднім двары яна сядзела на лаўцы, на якой мыла бялізну, і плакала. З гасцінай даносілася слабае спяванне хору. Праз некалькі хвілін яна сабралася з сіламі і вярнулася ў дом. Павольна сабрала свае пажыткі, якія валяліся на кухні і ў кладовай, свае фартухі і парасон і пайшла па сцежцы да дома маці. Больш ніколі Кора не прыходзіла працаваць да Студвантаў.

Пераклад з англійскай мовы А. ЖЫТОМІРСКАГА.

Новую мастацкую кінастужку «Дзесятая доля шляху», створаную рэжысёрам Юрыем Дубровіным па матывах аднайменнай аповесці Паўла Межарыцкага, выпускае на экраны рэспублікі кінастудыя «Беларусьфільм».

Карціна расказвае аб прадстаўніку новай тэхнічнай інтэлігенцыі, у якім адлюстраваны станоўчыя рысы сучаснага героя, чалавека ведаючага, валявога, мэтанакіраванага.

— Павел Караткоў, — гаворыць Ю. Дубровін, — прывабны для мяне сваім характарам, гэта адзін з тых людзей, якія ўвесь час узрываюць прывычнае ў пошуках новага і лепшага...

У ролі Караткова здымаўся акцёр МХАТа Аляксей Эйбазенка, добра знаёмы глядачам па кінастужках «Лебедзеў супраць Лебедзева», «Па тонкім лёдзе», «Тысяча вокнаў». У іншых ролях заняты Ганна Дубровіна (Ірына), Павел Кармунін (Цвёрдахлеб), Барыс Бібікаў (Даніловіч), Мікалай Яроменка (Бухцеў), Аляксей Чарноў (Вярыгін).

Новая мастацкая кінааповесць «Аннычка» — вытворчасці Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Даўжэнкі. Аўтары сцэнарыя Б. Загарулька і В. Іўчанка, рэжысёр-пастаноўшчык Віктар Іўчанка.

Гэта хвалюючая рамантычная гісторыя кахання юнай гуцулкі Аннычкі і савецкага партызана Андрэя, якія сустрэліся выпадкова ў гарах.

Галоўныя ролі выконваюць Любоў Румянцава, Грыгорый Грыгорыў, Канстанцін Сцепанкоў, Іван Нікалайчук, Анатоль Барчук.

Кінематаграфісты студыі імя А. П. Даўжэнкі перадаюць на суд глядачоў і яшчэ адну сваю новую работу — шырокаяэкранны мастацкі фільм «Падаючы іней», пастаўлены рэжысёрам В. Іўчанкам па сцэнарыі К. Кудыеўскага. Карціна прысвечана цяжкаму лёсу чалавека, які ў гады вайны дзіцем быў завезены на Захад, прайшоў доўгі шлях пакут і нястач, перш чым зноў набыў Радзіму.

У галоўных ролях здымаліся Н. Мышкова (Сільвана) і С. Алексенка (Ганс).

Убачаць глядачы і новую мастацкую кінастужку «Гаспадар тайгі» вытворчасці кінастудыі «Масфільм» (аўтар сцэнарыя Барыс Мажаеў, рэжысёр-пастаноўшчык Уладзімір Назароў), якая расказвае пра штодзённую працу ўчастковага ўпаўнаважанага таежнага раёна, пра некалькі незвычайных дзён яго работы — работы складанай і часам няўдзячнай.

Пагарда да злачынцаў прымушае Сярожкіна пуснаць у ход сялянскую хітрынку. Ён выконвае свой службовы абавязак, не бачачы ў сваёй рабоце нічога асаблівага. Але ўчынкі старшыні робяць яго ў нашых вачах героем.

Вобраз Сярожкіна стварыў у карціне малады акцёр Валерый Залатухін.

З трох навел складаецца новая мастацкая кінастужка «Дзіўныя людзі», пастаўленая рэжысёрам Васілем Шукшыным на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горкага па свайму сцэнарыю.

Кадр з кінафільма «Падаючы іней».

Кадр з кінафільма «Аннычка».

Кадр з кінафільма «Адзін шанц з тысячы».

Выпускаецца на экраны рэспублікі таксама новая мастацкая кінакарціна «Адзін шанц з тысячы», створаная рэжысёрам Ляонам Качаранам на Адэскай кінастудыі па сцэнарыю, напісаным ім у садружнасці з Артурам Макаравым і Андрэем Таркоўскім.

Галоўныя ролі ў фільме выконваюць Анатоль Саланіцын, Жана Прахарэнка, Мікалай Грынько, Аркадзь Талбузін, Гурген Танунц, Мікалай Кручкоў, Грыгорый Шпігель.

Р. КАПЛЯ

ЭКРАН

ПІЛЬНАСЦЬ

Іван АНОШКІН

Гумарэска

Лёлі апрыкрала гартаць часопіс «Моды», разоў можа дзесяць перагледзела ўсе малюнкi, а дню ўсё канца няма. Шкада, дачытала ўчора «Графа Монтэ-Крыста». Без цікавай кніжкі сумота. Усяго і клопату, што адказваць у трубку: «Так, гародніна-кансервавы камбінат... Гаўрылу Паўлавіча? Няма... Гаўрыла Паўлавіч на актыве...»

Калі ў кабiнеце дырэктар, не засумуе сакратарка. Толькі дастане люстэрка—«дзын!» Лёля кумільгам у дзверы. «Петрачкова да мяне!» Потым Сідоркіна, Іванчыкава... Лёля метэорам носіцца з дзвярэй у дзверы. «Да Гаўрылы Паўлавіча!»—«На дыван!» Хай сабе зубаскаляць. Гаўрыла Паўлавіч зараз дасць дыхту. Бо строгі.

А няма дырэктара—няма чаго рабіць. У аддзелах аніякага сур'эзнага занятку. Разбрыліся хто куды. Можна б і самой пашпацыраваць: дзянёк цудоўны. Лёля так і робіць, калі Гаўрыла Паўлавіч у ад'ездзе.

— Здравенькі былі!

Гэта ў прыёмную без стуку, без груку, як да сябе на кухню, увалілася жанчына ў ватоўцы.

— Вы да каго?

— Да большага начальніка.

— Няма... Гаўрыла Паўлавіч на актыве.

— То, мусіць жа, прыйдзе? Не значуе... Пачакаю. Альбо не, у магазін збегаю. Хай мой кувэрацк пастаіць тутакі, — і цётка

на-свойску паставіла чамадан ля абцягнутых дэрмацінам дзвярэй.

— Толькі гэтага абшарпанага чамадана тут не хапала, — схамянулася Лёля. Ды позна Кабета ўжо далёка грыміць ботамі. Во дзярэўня! А калі Гаўрыла Паўлавіч спатыкнецца? Хоць ад дзвярэй прыбраць. Лёля грэблівая ўзялася за вышмальцаванае скуранае вушка. Ого, які важкі! Не зварахнуць.

Зайшла кур'ерша цеця Моця. Удзвюх ледзьве пасунулі чамадан.

— Ніянакш, зялеза... Каб хоць не крадзенае...

— Жалеза? Крадзенае?

— Думаеш, не бывае? Вунь у майго швагруса...

Толькі ж Лёля ўжо не слухала цёцю Моцю. У яе галоўцы праносіліся страшэнныя здагадкі. Жанчына тая сапраўды якаясь падазроная. Можна нават пераапрануты мужчына. Можна нават дыверсант. А ў чамадане...

— Міна! — і Лёля выскачыла ў калідор, ірванула адны, другія дзверы. Але ў кабiнецах — хоць шаром пакаці. Нават у бухгалтэрыі пуста. Ніякага дзіва: сёння ж футбол, кубкавая сустрэча.

— Звані, дзеўка, у міліцыю! — падказала цёця Моця.

Дрыготкія пальцы крутнулі дыск «0-2». Не помніла, што гаварыла. У знямозе апусцілася на крэсла. Размову закончыла цёця Моця.

— Падкінулі поўны чамадан зялеза... Пад дылектравы дзверы... У майго швагруса пазалетась...

Цёця Моця яшчэ не паклала на рычажкі трубку, як пад акном затарахцеў матацыкл. Маладзенькі міліцыянер павёў допыт: хто, што, чаго? Хіба Лёля ведае, хто ды што. Яна ж з тою ватоўкай дзяцей не хрысціла!

— Сапраўды цяжкі, — пакратаў міліцыянер таямнічы чамадан. — Запратакаліруем.

— Каб тым часам не бабахнула, — адступіла да дзвярэй цёця Моця. — На тое бонба...

— Бом... Бо-омба? — спалатнеў міліцыянер.

— Вунь пазалетась у майго швагруса...

А ў чамадане — «Бах, бух!»

Усіх быццам ветрам выдзьмула з прыёмнай. Перавалі дыханне толькі на ганку. Не, не чуваць выбуху. Але кожную хвіліну могуць узляцець трэскі. Міліцыянер выцер расу на лбе.

— Бракнуць у ваенкамат? Хай адкамандзіруюць мініёраў.

Мініёры прыкацілі, як на пажар. Выгрузілі з «газіка» свой рыштунак.

— Дзе выяўлены боепрыпасы?

— У прыёмнай...

А ў прыёмнай — «Бах, бух...» Але салдаты не з палахлівага дзесятка.

— Барані бог! — захрысцілася цёця Моця. — Вунь у майго швагруса...

— Заходзьце! Размініравана...

Лёля апошняй усунулася ў родную прыёмную. Чамадан ужо адкрыты, а ў чамадане...

— Слоікі?!

— Шклянныя слоікі?!

— З агуркамі і памідорамі?

— З нашага гародніна-кансервавага камбіната?

Мініёр усміхнуўся і падміргнуў Лёлі. Лёля пачырванела і з дакорам глянула на цёцю Моцю. А цёця Моця тут жа знайшла вінаватага:

— За чым глядзіць наш дылектар? Нікуды не вартая закупорка! Усе слоікі паўзрывала. Адно перавод грошай. І вайскоўцам турбота. Вунь у майго швагруса...

БАБУЛЯ

Уладзімір МАНГІНОВІЧ

Аўтобус ужо крануўся з месца, як у дзверы нехта таропка забарабаніў кулакамі. Вадзіцель прытармазіў, адчыніў пярэдня дзверы і раззлавана выпаліў:

— Каго там яшчэ нячыстая нясе!

— Ой, сыночак, пабойся бога, не гавары так. Гэта я, — пачуўся старэчы голас.

Зморшчаная маленькая бабуля бачком праціснулася ў аўтобус, цягнучы за сабой вялікі кош. Кош быў, відаць, аднаго ўзросту з бабуляй. Вышчарблены, з парэпанай ручкай, звязаны каснічкамі пянькі. Шэрая, уся ў дзірках хустка старалася прыкрыць даўжэзныя шыі гусакоў. Толькі з гэтага нічога не выходзіла. Гусакі нейкім чынам знаходзілі ў хустцы маленькія акенцы, прасоўвалі туды галовы з чырвонымі, быццам моркаўка, дзюбамі і з радасцю гагаталі.

Бабуля шыкнула на іх, адшуквала свабоднае месца і заёрзала па сядзенні, уладкоўваючы свае старэчыя косці на мяккіх падушках. Усеўшыся, яна абхапіла гумовымі ботамі свой кош і звярнулася да суседкі.

— От ты, дачушка, глядзіш у акно, а галава ў цябе не кружыцца? А ў мяне кружыцца, не давядзі бог як кружыцца. Не магу глядзець, усё мільгае, у вачах матылі скачуць, а галаву быццам абручамі сцягвае... А хто ты будзеш, дачушка? На-

3 ХАРАКТАРАМ

Гумарэска

пэўна начальніца, па вопратцы бачу.

Маладая жанчына, апранутая па-гарадскому, нешта прамармытала і далей адсунулася ад зашмальцаванай бабулінай камізэлькі. Але бабуля, як той казаў, звярнула на гэту акалічнасць столькі ўвагі, колькі курыца на цэркаўку. Яна бліжэй падсунулася да незнаёмай пасажырка і працягвала даймаць яе гаворкай.

— Мой сыноч таксама начальнік. На будоўлі. Мае пад сабой ажно трыццаць чалавек. Жанаты, ёсць двое дзетак. Унучкам вязу гэтых гусак. Няхай ядуць на здароўе... А сама ты часам не настаўніца? Не, бачу, што не. Нашы вясковыя не такія, вясельля, гаваркія, апранаюцца прасцей. А ў цябе кіпцюры, як у каршуна. І нашто толькі людзі гадуюць такія даўжэзныя пазногці? Бач, і рукі бялюткія, нязвыклыя, відаць, да працы...

— Ды адчапіся ад мяне, старая,— не выцерпела маладая жанчына.

— Глядзіце, людзі добрыя! Хто да яе чэпіцца? — пакрыўдзілася бабуля. — Старая, старая... Сама будзеш такой. Не кажы гоп, пакуль не пераскочыла. Утаропілася ў акно — і ні слова. А мне што, з гусямі гаварыць?..

У гэты момант гусак, падняўшы край хусткі, выцягнуў доў-

гую шыю і закрычаў на ўвесь аўтобус:

— Га, га, га!

— Ну, цішэй ты, дураны! — накінула на яго бабуля, тыцнуўшы раз-другі яго галавой у глыбіню кошыка. Але гусак не здаваўся. Знайшоўшы новую дзірку ў сваёй цямніцы, прасунуў дзюбу і пачаў лавіць бабуліну суседку за капранавую панчоку. Тая зашыпела ад злосці і выцяла сумачкай гусака па галаве. Бабуля і тут не змоўчала:

— Сэрца ў цябе няма. Як цяжка жыць такім на свеце...

— Бабуля! — аклікнула яе дзяўчына-кандуктар. — Бярыце білеткі, трэба плаціць за праезд.

— Заплачу, заплачу. Бабуля Сымоніха ніколі дарэмна не ездзіла гэтакім зайцам. А білеткі мне ваш без патрэбы. Дык колькі, даражэнькая, плаціць? Рубель?.. І не сорам з мяне, старой, столькі браць? Я ж на самым беражку сяджу. Ды і запазнілася я, зніжка трэба, каб якая была. Кажаш, транспарт казённы? А я якая? Пенсію казённую атрымліваю?.. Значыць, і я казённы чалавек.

Бабуля доўга корпаецца ў вузельчыку, пазваньваючы грашовай дробяззю.

— Кальдуктар, а колькі кілямтраў да горада?

— Пяць,— адказвае кандуктар.

— Ну от і добра. Цяпер я і пеша дайду. А што я праехала гэтыя самыя кіляметры, бяры грошы. Добры чалавечка, спыніся, дай вылезці!

— Ды так ужо і быць: едзь, бабуля, да самага горада,— адмахваецца вадзіцель.

— Бач, добранькі які,— накідаецца на яго бабуля.— Жаб-

рачку вязеш, ці што? А можа я проста так, хачу прайсціся, папрастаць ногі, можа я не хачу ехаць у тваёй скрыпучай каламажцы. Высадзі — і ўсё тут!

Вадзіцелю няма чаго рабіць з упартай старой, і ён спыняецца. Бабуля, крэчучы, бярэ ў рукі свой кош і выкачваецца на абочыну бальшака.

3 новай кнігі вершаў „Атава“

Валянцін ЛУКША

М а ц і

Я сам
сябе суро́ва дакараю
ў сурова́сці —
маўклі́васці сваёй.
Ёсць ў Нафтагра́дзе
мама дарага́я,
Я ўсім на свеце
абавязан ё́й.
Здаецца мне,
што вельмі я заняты.
Зімой заняты
і заняты летам,
І матчыну
маленечку́ хату
Наведваю
недаравальна рэ́дка.

Недаравальна рэ́дка
шлю́ лісты,
Парою забываю
выслаць грошы,
А мама кажа:
— Знаеш, Валя, ты
і самы прыгажэйшы,
і харошы.
Я абяцаю лепшым быць,
але
Мяне даро́га
зноўку кліча ўдалеч,
У за́інелы
пры́дняпроўскі лес,
Дзе ма́разы,
як вогнішчы, палаюць.
І зноў
сябе суро́ва дакараю
ў сурова́сці —
маўклі́васці сваёй.
На свеце ёсць
мату́ля дарага́я,
Да ско́ну
абавязаны я ё́й.

— Новы мост цераз раку
Сож у Гомелі.
Фота М. Мінковіча.

НІЗКІ ПАКЛОН ВАМ

Мяне з таварышамі-меліятарамі паслалі працаваць на балота непадалёку ад вёскі Шпанаўкі. Прыехалі туды, пачалі шукаць жыллё. Вёсачка невялікая, кватэру знайсці не проста. Але тут падыходзіць да нас, абাপіраючыся на палачку, немалая жанчына.

— Бачу, вы не можаце знайсці кватэры, хлопцы. Ідзіце да мяне — дом прасторны, а мы ўсяго ўдваіх са старым.

Гэта была Праскоўя Фёдарэўна Лінкевіч. Сустрэла яна як родных, размясціла зручна, напайла малаком. Неўзабаве мы пасябравалі. З размовы з гаспадыняй, раскажаў аднасяльчан даведася пра жыццё гэтай жанчыны, яе лёс. У гады панавання польскіх памешчыкаў і капіталістаў Праскоўя Лінкевіч зазнала горыч паднявольнага жыцця. Дзіцем астатася сіратой, галадала і халадала, пасвіла кароў у людзей. А потым, выйшаўшы замуж за такога ж бедняка, як сама,гнула спіну на багаццяў.

Пазбаўленне прыйшло з Усходу ўвосень 1939 года. Аднавяскоўцы выбралі былую батрачку дэпутатам сельсавета, і яна з радасцю аддавала ўсю сябе грамадскай рабоце, змагалася за тое, каб умацоўваліся парасткі новага жыцця. Але грывнула вайна. Фашысты парушылі мірную і стваральную працу народа. У гэтую суровую гадзіну жанчына-патрыётка не астатася ў баку ад усенароднай барацьбы з лютым ворагам. Яна стала партызанскай сувязной, дастаўляла ў атрад каштоўныя звесткі, хавала і вадзіла таямнічымі сцежкамі народных месціўцаў. Адночы пасля бою ў дом Праскоўі Фёдарэўны прыйшлі партызаны і папрасілі прытуліць сваіх раненых таварышаў. Сялянка надзейна схавала іх, дзялілася апошнім кавалкам хлеба і кубкам малака. А калі байцы паправіліся і адыходзілі ў атрад, развіталіся з ёй як з роднай маці.

А колькі разоў прабіралася гэтая жанчына ў логава ворага — фа-

шысцкія гарнізоны, колькі разоў ішла на іншыя небяспечныя заданні! Ёй ва ўсім памагалі муж Антон Віктаравіч, дачкі Аня і Каця.

Сям'я патрыётаў рабіла ўсё, каб хутчэй прыйшла перамога, каб акупанты былі выгнаны з роднай зямлі.

Суровае выпрабаванне на мужнасць, вернасць Радзіме сям'я Лінкевічаў вытрымала з гонарам. І тады, калі па даносу здраднікаў Праскоўю Фёдарэўну схпілі гестапаўцы, мучылі, катавалі, яны не змаглі зламаць яе волі. Толькі выпадкова астатася яна ў жывых. Сляды страшэнных катаванняў і зараз даюць сябе адчуваць. Усё, што магла, зрабіла Праскоўя Фёдарэўна для любімай Радзімы, і Радзіма не забыла яе, акружыла гонарам і клопатамі. У святочныя дні на ўрачыстых вечарах яе імя зачытваецца ў першых радках сярод імён людзей, якія праславіліся ў барацьбе з ворагам. А на яе грудзях ззяюць баявыя ўзнагароды. Такіх, як гэта слаўная жанчына, у нас шмат.

Нізкі паклон вам, нашы бацькі і маці!

І. КУЗЬМІЧ,
майстар-гідратэхнік.

Пінскі раён, вёска Парэчча.

З МАЛАДЫМ ЗАПАЛАМ

Больш дзесяці год працуе старшым тэхнічным канторшчыкам станцыі Лунінец Праскоўя Георгіеўна Абрамава. За гэты час ніводнай заўвагі не атрымала яна на вытворчасці. У яе працоўнай кніжцы 13 падзяк. Яна ўдарнік камуністычнай працы.

Змена, якую ўзначальвае Абрамава, адна з лепшых на станцыі. Тут працуюць

шэсць маладых дзяўчат, якія год назад скончылі сярэдняю школу і, атрымаўшы атэстат сталасці, пайшлі працаваць на чыгунку. Яны сталі спісчыкамі. Работа на першы погляд лёгка, але патрабуе вялікай дакладнасці і акуратнасці. Варта толькі пры спісванні вагонаў унесці няправільную лічбу — і абавязкова затрымаецца груз, парушыцца графік. Змена

Праскоўі Абрамавай упраўляецца з усімі аперацыямі хутка і дакладна.

Сталая працаўніца прымае самы актыўны ўдзел у грамадскім жыцці. Ужо сем год запар камуністы станцыі выбіраюць Праскоўю Георгіеўну намеснікам сакратара партбюро прадпрыемства, паслалі яе чацвёрты раз дэпутатам у Лунінецкі гарадскі Савет дэпутатаў працоўных.

Н. ЛЯДОУСКІХ,
начальнік Лунінецкага
матэрыяльнага склада
Беларускай чыгункі.

ЗАХОДЗЬЦЕ, КАЛІ ЛАСКА

У гэты дзень дырэктар саўгаса «Дзямідавічы» Франц Карлавіч Паўлюць абед даў у сталовай. Падсілкаваўшыся, завітаў у магазін. Па-ранейшаму туды ішлі і ішлі людзі, а жонка хутка адпускала тавары. Расчырванелася, замітусілася. Мабыць, і пра абед за работай забылася.

Умее працаваць ягоная Ванда. Не падсоўваць тавары (абы з рук збыць), а так, каб чалавек падзякаваў, сказаў ёй цёплае слова, быў задаволен. Не раз сам бачыў і чуў, як Ванда расказвала пакупніку пра тавар: і што можна пашыць з гэтага матэрыялу, і як будзе выглядаць сукенка, і дзе яе можна заказаць, які выбраць фасон. Тады Франц Карлавіч у думках прысароміў сябе за тое, што часам папракаў, калі Ванда затрымлівалася за прылаўкам або ішла занадта рана на работу. Значыць, патрэбна людзям, значыць, «дырэктар» магазіна — пасада не менш адказная, чым яго, дырэктара саўгаса.

Некалькі дзён таму назад зайшла ў магазін пенсіянерка Наталля Пятроўна

Дзенігуб. Стала ўбаку, чакаючы сваёй чаргі, прапусціла ўперад механізатараў, якія саскочылі з трактара і завіталі на хвілінку за папяросамі. А потым падыходзіла бліжэй да прылаўка, да Ванды Антонаўны. А загадчыца магазіна бачыць, што жанчына прыйшла не проста пацікавіцца таварамі, а з просьбай, бо не раз глядзела на паперу, якую трымала ў руках.

— Тут, Ванда Антонаўна, марка халадзільніка запісана. Надта суседка хваліла: і не дарагі, і памяркоўны. Памажыце купіць яго.

— Пачакайце, Наталля Пятроўна, я запішу ваш заказ, — сказала загадчыца. — Зайдзіце, калі ласка, праз тыдзень.

І Наталля Пятроўна зайшла. Праціснулася бачком у магазін, кінула позірк у кут — новы прыгожы халадзільнік, пабліскаючы нікелевай ручкай, стаяў, чакаючы гаспадыню.

Але як даставіць пакупку дадому? Дзе знайсці шафёра з машынай? Толькі сказала пра гэта Вандзе Антонаўне, як тая

выскачыла хуценька за дзверы, нешта сказала шафёру грузавіка, што спыніўся на хвіліну каля магазіна. Той заківаў галавой, стукнуў дзверцамі машыны і пайшоў да магазіна. Праз некалькі мінут халадзільнік ужо стаяў у кузаве.

Задаволен пакупнік, задаволен і Ванда Антонаўна. Гэта ж добра, калі людзі набываюць каштоўныя рэчы. Пабагацелі, цяпер не тое, што, скажам, раней, пасля вайны. Цяпер давай тавары дабротныя.

Сёлета рабочаму Васілю Дарагушу спатрэбіўся матацыкл. Аб'ездзіў палавіну раёна — не знайшоў. Параілі звярнуцца да Ванды Антонаўны. Запісала просьбу, з'ездзіла ў раён, прывезла матацыкл. Дзякаваў ёй рабочы.

Калі надышло лета, загадчыца са сваёй памочніцай Галінай Нарэйка ўставалі раней за іншых, каб людзі маглі да пачатку работы купіць запалкі, хлеб, папяросы. І цяпер хапае ў прадаўцоў клопатаў. Вось задумала выстаўку тавараў зрабіць, запрасіць кіраўнікоў раённага спажывецкага таварыства — няхай паслухаюць словы людзей, іх прапановы, памогуць пашырыць асартымент тавараў.

У. КУКСО,
лектар Дзяржынскага РК КПБ.

Нічыпар ПАРУКАЎ

КАЛАСКІ

Усё лета маленькая Марынка гасцявала ў вёсцы — у дзядулі і бабулі. Разам з вясковымі дзецьмі хадзіла на луг і на рэчку, у лес і ў поле.

Даўно ўжо вярнулася Марынка з вёскі ў горад. Цяпер з прыемнасцю ўспамінае яна пра цікавыя гульні і вясёлыя забавы.

А неяк нядаўна мама і Марынка хадзілі ў магазін па хлеб. Там купілі яны буханку хлеба і дзве сайкі.

— Мама, а дзе гэты хлеб расце? — пытаецца раптам Марынка.

— Хлеб расце на полі, дачушка, — адказвае маці.

— А дзе растуць сайкі?

— І сайкі на полі.

Дзяўчынка весела засмяялася.

— Ты мне, мама, так гаварыла і летась. А калі я жыла летам у дзядулі з бабуляй, дык я на полі ніякіх ні булак, ні абаранкаў не бачыла...

— А што ж ты бачыла на полі, дачушка?

— Адны каласкі толькі бачыла. Многа-много каласкоў.

КАПЕЙКА

Дзеці гулялі на вуліцы ў пясочку ў прадаўцоў і пакупнікоў. Раптам маленькая Зойка праглынула капеечную манетку, спалохалася і пачала плакаць.

— Як ты яе праглынула? — абступілі яе сябры.

— Не ведаю, — адказвала ціха Зойка.

— Трэба сказаць яе маме і тату! — здагадалася адна з сябровак.

А Міша, нічога не кажучы, схопіў Зойку за руку і павёў у бальніцу да доктара.

— Доктар, яна праглынула капейку, — паказаў Міша на Зойку. — Калі ласка, дастаньце манетку з яе жывата.

— Малайчына! Адразу відаць, што ты вельмі шкадуеш сваю сястрычку, — пахваліў доктар хлопчыка.

— Не... Зойка не мая сястра... Мая капейка, што ў яе жываце!

Доктар загадаў Зойцы легчы на канапцы. Ён абмацваў яе живот і пытаўся раз-пораз:

— Тут баліць? А тут? А вось тут?

Зойка адмоўна ківала галавой.

— А ў горле не баліць, калі сліну глытаеш? — запытаўся доктар.

— Не, не баліць...

У гэты момант нехта дробненька пастукаў у дзверы, і ў кабінет доктара зазірнула Зойчына сяброўка Маша:

— Вось тая капейка, з якой Зойка гуляла. Я знайшла яе ў карабку ад запалак.

Пазнаў капейку і Міша.

— Яна! Мая шчарбатая капейка!

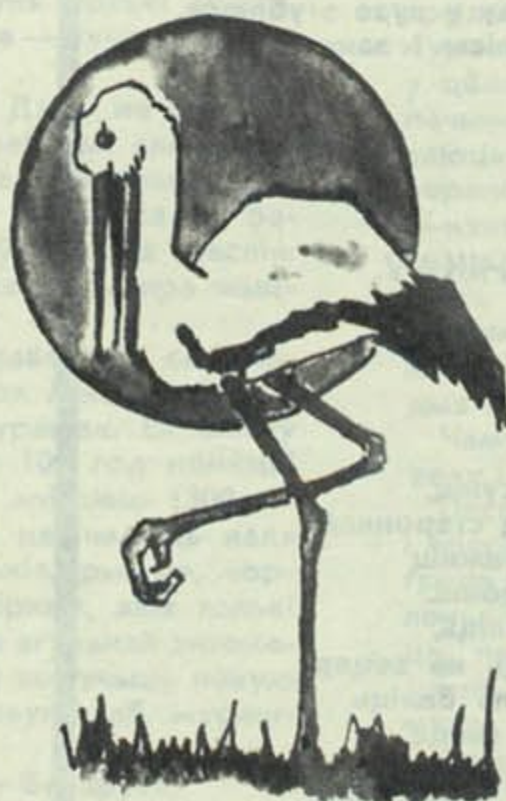
— Ну, вось бачыце, — сказаў доктар і правёў дзяцей з кабінета. — Гуляць з грашыма не трэба...

Мама, пачытай!

Авяр'ян ДЗЕРУЖЫНСКІ

Кукуліна

— Ку-ку,	Я спыніўся	
Ку-ку,—	Ля яліны,	
Кукуліна	Папрасіў	
Закувала	У кукуліны:	
На яліне,	— Пракувай	мне
На яліне,		
На суку	Сто разоў,	
— Ку-ку,	Жыць хачу я	
Ку-ку!	Сто гадоў!	

Буслы

А мы буслы
Белыя,
А мы птушкі
Смелыя.
Клё-ка, клё-ка,
Стук ды грук.
Вынішчаем мы
Гадзюк.

Па балотах,
Між чаротаў,
Ходзім-тупаем
Без ботаў.
Нібы шпэгі,
Нашы дзюбы —
Не ўцячэ змяя
Ад згубы!

А мы буслы
Белыя,
А мы птушкі
Смелыя,
Клё-ка, клё-ка,
Клё-ка, клё-ка,
Адлятаем
Мы далёка!

Мал. І. Змітровіча.

НОВЫЯ КНІГІ

Тваё сяло, твой дом,
твой быт. М., «Сов. Россия»,
1968.

Кніга расказвае аб перабудове вёскі на новы лад, аб набліжэнні быту сялян да ўмоў гарадскога жыцця. Вялікае месца ўдзяляецца азелянненню прысудзібных участкаў, добраўпарадкаванню, абстаноўцы пакояў. Ёсць шмат нарыснага для аматараў-саводаў і для тых, хто захапляецца сталайнай справай, шыццём, вязаннем. Па ўсёй кнізе размешчаны раздзелы «Слова юрысту», у якім дадзены кансультацыі па прававых пытаннях, і «Гэта нарысна ведаць» — пра ўсякія бытавыя дробязі. Асабліва цікавы раздзел «Выхаванне дзяцей у сям'і». Бацькі знойдуць у ім парады, як забяспечыць дзецям усебаковае развіццё, арганізаваць правільны рэжым дня, стварыць дзіцячы куток.

Выйшаў першы нумар добра ілюстраванага вытворча-масавага бюлетэня «Служба быту Беларусі». Ён адкрываецца артыкулам міністра бытавога абслугоўвання на сельніцтва БССР П. Папова, у якім расказваецца аб планах, задачах і перспектывах службы быту. Змешчаны матэрыялы аб дасягненнях перадавых прадпрыемстваў бытавога абслугоўвання. Жанчынам цікава будзе азнаёміцца з сучаснымі прычоскамі, формамі моднага адзення на 1969 год, прачытаць парады і кансультацыі.

Сцяпан Гаўрусёў.
Профіль веку. Вершы і пазмы. Мінск, выдавецтва «Беларусь», 1969.

Аснову новага зборніка Сцяпана Гаўрусёва складае аднайменная паэма, прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння вялікага правадыра міжнароднага пралетарыяту, стваральніка Камуністычнай партыі і першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы — Уладзіміра Ільіча Леніна. Свежасцю думкі, глыбокім лірызмам вызначаюцца вершы зборніка. З вялікай любоўцю паэт славяць сілу і прыгажосць зямлі, багатую беларускую восень з вінным водарам сонечных яблыкаў, чалавечапрацаўніка, яго мазолістыя рукі. Ён чуе, як «шасцяць праменні жытнімі сцябамі, шуршаць зярняты ядранай расы», яго захапляе музыка працы, яе рытм, шырыня і размах.

Сабаленка Р. Пад адным шынялём. Аповесць і апавяданні. Аўтарызаваны пераклад з беларускай мовы А. Часнакавай, М., «Сов. писатель», 1968.

Творы Рамана Сабаленкі неаднаразова выдаваліся на рускай мове. Зборнік «Пад адным шынялём» — новая кніга пісьменніка, перакладзеная на рускую мову. У яе ўвайшлі аповесць «Лора», прысвечаная сучаснай моладзі і яе пошукам свайго жыццёвага шляху, і шматлікія апавяданні. Адны з іх («Пад чырвоным сцягам», «Нявыкананае заданне», «Спатканне») уваскрэшваю падзеі Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, другія («Сустрэча з мінулым», «Прамень святла ў змроку начы», «Пад адным шынялём») расказваюць пра мужнасць і гераізм беларускага народа ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны як у тыле ворага, так і на фронце. Некаторыя апавяданні («Гасцінец», «Скрыжаванне») напісаны на маральна-бытавыя тэмы.

Яўген ЛУКАШЭВІЧ

3 лірычнага сшытка

* * *

Дзе пахне прастор
медуницей
І сонцам і спечаным
хлебам.

У лузе зялёным
згублюся,
Дзе пасвяцца ноччу
туманы,
Настоем мурожным
уп'юся,
Шчаслівы і закаханы.

І можа па гэтай прычыне
Мацнее у сэрцы каханне,
Што вочы вясковай
дзяўчыны
Пралескавым поўняцца
ззяннем.

Булькоча у вольхах
крыніца,
І хораша марыць пад
небам,

Я толькі табой ганаруся,
Хай сойдуць на поплаў
туманы,
Адразу у лузе згублюся,
Шчаслівы і закаханы.

Сяргей ЗАКОННІКАЎ

* * *

Колькі ў лесе выпела суніц,
Колькі сцюж адпела над старонкай...
А па хатах, за шчытом бажніц
Стоена жаўцеюць пахаронкі.
Полымя няма, каб іх спаліць,
Сіл няма, каб іх пусціць на вецер.
Памяць у грудзях матуль баліць
Па сынах, якіх няма на свеце.
Толькі вейкі сон пачне сціскаць,
Здасца — сын заплакаў сярод ночы...
Матчына ўзнямаецца рука,
І глядзяць у кут сухія вочы.
Толькі мне здаецца, у той міг,
Як матулі кланяюцца нізка,
Моляцца яны не на святых,
А на тых, што ўсталі абеліскам.

Анатоль КАНАПЕЛЬКА

* * *

Самыя добрыя песні,
што складаюць паэты і птушкі,
належаць табе.
Самыя добрыя кветкі,
што знойдзены мною на сцэжках лясных,
належаць табе.
Самыя добрыя ўсмешкі,
што зоркі далёкія дораць,
належаць табе.
Самыя добрыя словы,
Што сэрца заўсёды хвалююць,
належаць табе.
І самае добрае імя,
якое шапчу, як малітву,
належыць табе!

БЯССОННІЦА

Сон — гэта натуральны адпачынак для арганізма, ён падтрымлівае нармальную жыццядзейнасць, засцерагае клеткі кары галаўнога мозгу ад знішчэння і разбурэння. У час сну аднаўляецца энергія нервовых клетак.

Павярхоўны, неглыбокі сон, частыя прабуджэнні, а таксама сон са снабачаннямі непрыемнага зместу нярэдка пакідаюць пасля сябе адчуванне вяласці, недастатковага адпачынку.

Бяссонніца часта ўзнікае пры розных захворваннях, асабліва тых, якія суправаджаюцца болем, дрэнным агульным самаадчуваннем, задышкай, кашлем. Гэта парушэнне сну ў пераважнай большасці выпадкаў мінае, калі чалавек пазбавіцца ад асноўнага захворвання.

У здаровага чалавека кароткачасовая бяссонніца можа ўзнікнуць пад уплывам моцнага нервовага напружання, хвалявання, перажыванняў. Выпадкі цяжкага засынення або павярхоўнага сну могуць назірацца амаль у кожнага. Яны звязаны большай часткай з некаторымі парушэннямі рэжыму, хваляваннем перад адыходам да сну, сканцэнтраваннем увагі на якой-небудзь падзеі.

Існуе, аднак, форма бяссонніцы, якая прадаўжаецца тыдні і нават месяцы. Яна выклікае стан амаль пастаянай стомленасці, санлівасці днём, паніжае працаздольнасць, аслабляе памяць, робіць чалавека раздражняльным. Бяссонніца лягчэй паяўляецца ў людзей павышана ўражлівых, нервовых, раздражняльных. Найбольш часта пры гэтым расстрайваецца працэс засынення. На іх раздражняльна дзейнічаюць нават нязначныя выпадковыя гукі, святло ад дрэнна зацэмнай лямпы.

Той, хто пакутуе ад бяссонніцы, павінен звярнуцца да ўрача, а не займацца самалячэннем. Асабліва шкодзіць здароўю злоўжыванне рознымі снатворнымі сродкамі. У радзе выпадкаў снатворныя назначае ўрач для таго, каб наладзіць парушаны сон, і тады іх прымаць, вядома, трэба. Але сістэматычнае прымяненне снатворных сродкаў у самавольных дзіроўках можа прывесці да хваравітага прывыкання да іх, да атручэння арганізма.

Што ж трэба рабіць, каб дабіцца нармальнага сну, які аднаўляе сілы?

Галоўная ўмова нармальнага сну — правільны рэжым жыцця. Трэба ўставаць і класціся ў адны і тыя ж гадзіны. Разумнае спалучэнне разумовай і фізічнай нагрузкі, працы і адпачынку, рацыянальнае харчаванне, заняткі фізкультурай і спортам — неабходныя прадпасылкі добрага сну.

Вялікае значэнне ў барацьбе з бяссонніцай мае выкананне агульнавядомых гігіенічных правіл. Вячэраць трэба не пазней чым за 2 гадзіны да адыходу да сну, прычым не пераядаць. Нельга перад сном займацца напружанай разумовай работай, бо ў кары галаўнога мозгу ўзнікаюць працяглыя «застойныя» ачагі ўзбуджэння, якія замінаюць наступленню сну. Прагляд позніх тэлеперадач, асабліва з эмацыянальна насычаным зместам, таксама выклікае парушэнне сну.

Перад сном не трэба піць моцны чай, каву, ужываць спіртныя напіткі, курыць. Нярэдка ў тых, хто спіць удзень пасля абеду, узнікае расслабленасць, галаўны боль, парушаецца начны сон. У такіх выпадках спаць удзень не раім.

Перад сном трэба праветрыць пакой. Карысна спаць пры адчыненай форціцы. Пасцель не павінна быць вельмі мяккая і вельмі цёплая, не трэба накрывацца коўдрай з галавой.

Тым, у каго бывае бяссонніца, перад сном важна быць спакойным. Трэба легчы ў пасцель не з мэтай заснуць, а каб адпачыць перад сном на працягу 30—60 мінут. Ляжаць адпачываючы, з расплюшчанымі вачыма. Нярэдка бывае так, што гэты папярэдні адпачынак пераходзіць у спакойны, устойлівы сон.

Перад сном карысна выканаць комплекс спецыяльнай трэніроўкі. Змест гэтага комплексу можна атрымаць ва ўрача.

В. БАРАНАЎ,
урач

ЧАСАМ у роце навароджаных паяўляюцца невялікія белыя плямкі (афты). Гэтыя язвачкі ўзнікаюць ад забруджвання слізистой абалонкі рота або ад разлажэння малака, якое засталася ў ім. Нярэдка язвачак паяўляецца так многа, што дзіця ўжо не можа смактаць.

Каб не паяўляліся афты, ротавую поласць дзіцяці трэба праціраць марляй, накручанай на тоненькую палачку і змочанай у салёным растворе (6 г солі на 100 г вады) або ў растворе пітной соды.

Прарэзванне малочных зубоў (пасля шостага месяца) звычайна суправаджаецца вялікім слінааддзяленнем, ад якога запаліцца скура вакол рота, шыі і на падбародку. Часам гэтыя запаленні пераходзяць у экзэмы. Прадухляюць іх тым жа спосабам, што і афты.

ГІГІЕНА РОТАВАЙ ПОЛАСЦІ Ў ДЗІЦЯЧЫМ УЗРОСЦЕ

Многія дзеці смочуць пальцы. Пры гэтым яны могуць занесці ў рот інфекцыю. Смактаць палец шкодна яшчэ і таму, што гэта дэфармуе сківіцы, перашкаджае правільнаму росту зубоў. Каб адвучыць дзіця ад гэтай дрэннай прывычкі, трэба змазваць ім палец хінай вадой або валяр'янкай, а на ноч надзяваць на абедзве рукі рукавічкі.

Шкодны для груднога дзіцяці і розныя соскі, зробленыя з пластмасы або дрэва. Гэтыя цвёрдыя прадметы садзейнічаюць розным анамаліям у дзіцячым роце.

Калі ў дзіцяці прарэзваюцца малочныя зубы (а таксама і пасля таго, як яны прарэжуцца), трэба за імі сачыць. Дзецям да трохгадовага ўзросту трэба рэгулярна чысціць зубы. Потым яны павінны прывыкнуць самі чысціць іх пасля яды і асабліва ўвечары, перад сном. Зубныя шчоткі павінны быць мяккія, каб ад іх не кроватачылі дзясны, а калі шчаціна цвёрдая, то трэба перад ужываннем апусьціць іх на хвіліну-дзве ў кіпецень.

Дзецям рэкамендуецца чысціць зубы нейтральнымі зубнымі пастамі, без ніякіх кіслот, напрыклад, зубной пастай «Памарын». Пасля ўжывання шчотку трэба старанна памыць і паставіць сохнуць у спецыяльную падстаўку:

АБАРОНЦЫ ЛЕСУ

Аднойчы ў лесе я ўбачыў разбураны мурашнік, метраў праз сто — яшчэ адзін. Патрывожаныя мурашкі разгублена паўзлі ў розныя бакі. Адны, схпіўшы белыя коканы, стараліся ўкрыць іх ад пякучых праменняў сонца, другія хавалі яечкі, трэція падцягвалі хваінкі і кавалачкі сухой травы: спрабавалі напавіць разбуранае.

Я пайшоў далей, думаючы: хто гэта зрабіў? Хутка лес скончыўся, і пад бярозай я ўбачыў кампанію хлапчукоў. На разасланай палатцы ляжала яда, побач стаялі рукзакі.

— Хлопцы, гэта вы разбурылі мурашнік? — спытаў я. Дзеці пераглынуліся. Адзін з іх, глянуўшы на мяне, ціха прагаварыў: — Мы.

— А навошта? Хіба яны вам заміналі?

— Дык ад іх спакою няма, усюды лезуць, кусаюцца. І ў прадукты лезуць, і пад кашулю. Шкодныя насякомыя. І правільна мы зрабілі. Папавяцц! Іх вунь колькі многа, кожная па палачцы прынясе — куча яшчэ вышэйшая будзе.

«Шкодныя насякомыя»... Дзеці не разумеюць, што гэтай мімалётнай забавай яны парушылі заканамернае жыццё найлепшых абаронцаў лесу, памочнікаў чалавека ў барацьбе супраць шкоднікаў лясных раслін. Я прысеў да дзяцей і раскажаў ім пра жыццё і карысць мурашак.

Яшчэ ў 1758 годзе заснавальнік сістэматыкі жывёльнага свету Карл Ліней упершыню выдзеліў сямейства мурашак. Ён апісаў тады ўсяго 17 відаў. Праз 100 год нямецкі вучоны Густаў Майер даў апісанне 1300 відам мурашак. А цяпер іх налічваецца каля 20 тысяч. Вялікія і маленькія, рыжыя, чорныя і жоўтыя, баявыя і мірныя, якіх толькі не бывае. Давялося нават з агульнай энтамологіі (навукі аб насякомых) вылучыць новую галіну — мірмекалогію (навуку аб мурашках).

Якія ж мурашкі жывуць у Беларусі?

Самыя распаўсюджаныя, вядома, рыжыя лясныя мурашкі. Буйныя форміка руфа і меншыя — форміка палітэна. Гэта іх купалападобныя хаты-палацы мы бачым у нашых лясах.

Звычайна рыжыя мурашкі пачынаюць будаваць мурашнік каля гнілога пня. Паступова абкладваюць яго хваінкамі, дробнымі галінкамі, чашуйкамі пупышак. Тая куча, якую мы бачым, — гэта толькі частка мурашніка, надземная. У ім шматлікія хады і калідоры, якія вядуць глыбока ў зямлю, дзе знаходзіцца галоўная частка збудавання.

Надземны купал мурашкі будуць для захавання цяпла і вільготнасці, а таксама для сцёку вады пры дажджы. Калі ў прахладны дзень апусьціць у мурашнік тэрмометр на глыбіню 15—20 сантыметраў, то ён пакажа тэмпературу на 5—6° вышэй.

У галоўнай, падземнай, частцы мурашніка таксама ёсць калідоры, вялікія галерэі і залы. У іх жывуць і адпачываюць мурашкі, знаходзяцца яйкі, лічынкі і кукалкі. Захоўваюцца запасы яды, якую кожную мінуту падносяць рабочыя мурашкі. Іменна іх — гэтых працаўнікоў мы бачым, калі яны поўзаюць узад і ўперад. Іх у мурашніку дзiesiąткі тысяч.

Апрача рабочых мурашак, у глыбіні, у цёмных камерах, жывуць маткі-родапачынальніцы мурашкавай сям'і, а таксама некаторыя час самцы-трутні. І маткі і трутні большыя за рабочых мурашак, асабліва маткі. І маткі і трутні крылатыя. У пачатку лета яны пакідаюць падземелле, выпаўзаюць на паверхню мурашніка і падымаюцца ў паветра. Шлюбны палёт пачынаецца адначасова ўсіх мурашніках гэтага ўчастка лесу.

Пасля палётаў самцы гінуць, а самкі спускаюцца ўніз, аблашваюць або адгрызаюць крылы (часта ім у гэтым памагаюць рабочыя мурашкі) і запаўзаюць углыб мурашніка. Тут, у цёмных камерах, праз некалькі дзён яны пачынаюць адкладваць яйкі, якія падхопліваюць адразу рабочыя мурашкі і беражліва пераносяць у вялікія галерэі. Цяпер мурашкі-нянькі іх будуць даглядаць. З яек выходзяць лічынкі. Яны вельмі пражэрлівыя, і іх увесь час кормяць мурашкі-карміцелькі. Лічынкі хутка растуць і ператвараюцца ў кукалак (кокан), а ўжо з іх выходзяць маладыя мурашкі.

Чаму ж мурашак называюць абаронцамі лесу і санітарамі?

Паспрабуйце сесці паблізу мурашніка і прасачыць, што нясуць у яго мурашкі. Вось група цягне вялікага вусеня. Ён цяжкі, і маленькія працаўніцы мітусяцца, напружваюцца, памагаючы адна адной. Другая група цягне жука. А вось асілак цягне вялікую муху. На схіле мурашніка некалькі дзiesiąткаў насякомых стараюцца зацягнуць у сярэдзіну зялёнага коніка.

Калі вы паназіраеце, якіх насякомых прыносяць рабочыя мурашкі, то пераканаецеся, што большасць іх — шкоднікі лесу. У адзін сярэдні мурашнік за дзень дастаўляецца 20—30 тысяч шкодных насякомых, а за лета 4—5 мільёнаў. 60% з тых, каго прыносяць мурашкі, — насякомыя-шкоднікі: вусені, кукалкі і дарослыя формы няпарных шаўкапрадаў, сасновых совак, пілільшчыкаў, шчаўкуноў, жужаліц і іншых ворагаў дрэў, кустоў і траў.

За апошнія гады мурашкі ўзяты пад ахову. Праводзіцца ўлік мурашнікаў, мурашак спецыяльна разводзяць і рассяляюць у тыя ўчасткі лесу, дзе іх няма, робяць укрыцці для купалаў-мурашнікаў і многае іншае.

Б. ЯФРЭМАУ,
біёлаг.

КУЛІНАРЫЯ

ЗРАЗЫ

На плоскія тонка адбітыя кавалкі ялавічыны пакласці фарш і зрабіць маленькія каўбаскі. Для фаршу нашаткаваную рэпчатую цыбулю пасераваць на тапленым масле, змяшаць з молатымі пшанічнымі сухарамі, варанымі пакрышанымі яйкамі або з падсмажанымі баравікамі, сечаным зяленівам пятрушкі або кропам і добра перамяшаць. Кожную каўбаску перавязаць ніткамі, пасыпаць соллю, каля гадзіны тушыць у булёне. Затым выняць з булёну, выцягнуць ніткі. У булён, у якім тушылася мяса, дадаць тамат-пюрэ, нашаткаваную гародніну, пасераваную пшанічную муку і варыць 15—20 мінут, а затым працадзіць. Гэтым соусам заліць мяса і пры слабым кіпенні ў закрытай пасудзіне тушыць да гатоўнасці. Пры падачы мяса паліць соусам. На гарнір — грэцкая каша або бульбянае пюрэ.

На 600 г ялавічыны — 1 ст. ложка тапленнага масла, 2 ст. лыжкі жывёльнага тлушчу, 2 ст. лыжкі тамат-пюрэ, цыбуля, 1 яйка або 50 г суханых грыбоў, сухары, 1 ст. ложка пшанічнай мукі, морква, пятрушка, перац, зяленіва.

ПЛОЎ З ГАРОДНІНАЙ

Перабраны і прамыты рыс заліць цёплай падсоленай вадой (10 г солі на 1 л вады) і пакінуць у ёй на 30—40 мінут. Рыс у цёплай вадзе набухне.

Мякаць бараніны нарэзаць на кавалачкі па 40—50 г, пасыпаць соллю, перцам і абсмажыць у добра нагрэтым сале да ўтварэння залацістай скарынкі. Да абсмажанай бараніны дадаць рэпчатую цыбулю і моркву, нарэзаных саломкай, і працягваць смажыць, уліць тамат-пюрэ і яшчэ прагрэць на працягу 5 мінут.

Абсмажаныя кавалачкі бараніны і гародніны заліць булёнам або вадой, пакласці падрыхтаваны рыс (яго не трэба змешваць з абсмажанымі прадуктамі) і тушыць у закрытай пасудзе пры слабым кіпенні, час ад часу памешваючы яго,

але так, каб ён не змешваўся з мясам. У час тушэння рыс павінен як бы варыцца на пары. Калі рыс будзе гатовы, усё разам перамяшаць і падаць.

На 500 г бараніны — 25 г рысу, 50 г сала курдзючнага, цыбуля, морква, 2 ст. лыжкі тамат-пюрэ, соль і спецыі.

ГРЫБЫ ТУШАНЫЯ

Падрыхтаваныя баравікі або шампіньёны нарэзаць кавалачкамі, пасыпаць соллю, папырскаць лімонным сокам, добра перамяшаць і пакласці ў пасуду, нагрэтую з маслам. Уліць крыху булёну і патушыць.

Калі грыбы будуць амаль гатовы, дадаць белы соус, давесці да кіпення і зняць з агню. Для соуса пшанічную муку падсмажыць са сметанковым маслам так, каб яна не змяніла колер, паступова развесці яе працэджаным булёнам, увесць час памешваць, каб не ўтварылася камякоў, і варыць 20—30 мінут пры слабым кіпенні, часта памешваючы, каб пазбегнуць падгарання. Пену і тлушч у працэсе варкі трэба здымаць. Гатовы соус працадзіць.

У грыбы дадаць яечныя жаўткі, здробненае зяленіва кропу або пятрушкі, старанна перамяшаць. Папырскаць сметанковым маслам і запячы ў духоўцы.

На 500—600 г грыбоў — 1—2 ст. лыжкі лімоннага соку, 3—4 ст. лыжкі сметанковага масла, 3—4 яечныя жаўткі, зяленіва пятрушкі.

На соус: 2—3 ст. лыжкі пшанічнай мукі, 2—3 ст. лыжкі сметанковага масла.

ГУЛЯШ З СЭРЦА

Сэрца разрэзаць папалам і старанна прамыць яго. Нарэзаць сэрца кубікамі па 30—40 г, зварыць да паўгатоўнасці, а затым падсмажыць яго разам з рэпчатой цыбуляй. Уліць булён (у якім варылася сэрца), пакласці лаўровы ліст, перац гарошкам і патушыць 15—20 мінут.

Кожны клубень сырой бульбы нарэзаць на 2—3 кавалачкі і абсмажыць да паўгатоўнасці. Бульбу змяшаць з тушаным сэрцам, папырскаць маслам і ў духоўцы давесці да гатоўнасці.

Пры падачы пасыпаць зялёнай цыбуляй.

На 300—500 г сэрца

5 ст. лыжак тлушчу, 3—4 рэпчатых цыбуліны, 5—6 бульбін, соль, перац.

МАКАРОНЫ ПА-ІТАЛЬЯНСКУ

Зварыць макароны ў падсоленай вадзе, адцадзіць іх на сіта і даць вадкасці сцячы. У сатэйнік або глыбокую каструлю, змазаную сметанковым маслам і пасыпаную цёртым сырам, пакласці слой адвараных макаронаў, папырскаць сметанковым маслам, на іх пакласці слой тамат-пюрэ і зноў — слой макаронаў. Зверху пасыпаць цёртым сырам, паліць сметанковым маслам і запячы ў духоўцы.

На 150—200 г макаронаў — 5—6 ст. лыжак сметанковага масла, 2—3 ст. лыжкі тамат-пюрэ, 125—150 г сыру.

КУРАНЯТЫ, ТУШАНЫЯ Ў СОУСЕ

Рэпчатую цыбулю нарэзаць і злёгка абсмажыць на сметанковым масле. Усыпаць прасеяную пшанічную муку і падсмажыць яе, уліць булён і добра перамяшаць. Дадаць тамат-пюрэ, смятану, соль, здробненае зяленіва пятрушкі, перамяшаць і давесці да кіпення. У гэты соус пакласці падрыхтаваныя куранят (кожную тушку рассячы на 4—8 частак) і патушыць іх да гатоўнасці.

На 2—3 куранят — 2 ст. лыжкі масла сметанковага, 1—2 ст. лыжкі мукі пшанічнай, 2—3 рэпчатых цыбуліны, 3 шклянкі булёну, 2 ст. лыжкі тамат-пюрэ, 1/2—1 шклянкі смятаны, соль па смаку, зяленіва.

ТОРТ ДАМАШНІ

Размякчанае сметанковае масла старанна расцёрці з цукровым пяском. Пакласці яйкі, усыпаць прасеяную пшанічную муку, змяшаўшы яе з пітной содай, і замясіць цеста. (Можна замест 1 шклянкі мукі ў цеста пакласці падсмажаныя і дробна расцёртыя арэхі або міндаль). Цеста раскатаць на два-тры круглыя праснакі, пакласці іх на патэльні, змазаныя маслам, і спячы ў духоўцы пры тэмпературы 250—270°.

Спечаныя праснакі астудзіць, а затым кожны з аднаго боку памазаць ягадным або фруктовым джэмам, змяшаным з

падсмажанымі здробненымі арэхамі. Пакласці праснакі адзін на адзін і зверху заглазіраваць памадай. Для яе прыгатавання цукровы пясок зварыць з малаком, усыпаць ванільны цукар або какао-парашок і збіць, не астуджваючы. На памаду пакласці кансерваваныя фрукты (можна цукаты, долькі апельсіна) і пасыпаць молатымі арэхамі.

На торт: 1 шклянку сметанковага масла, 3/4 шклянкі цукру, 2 яйкі, 3 шклянкі пшанічнай мукі, 1/4 чайнай лыжкі пітной соды, 1/2 шклянкі грэцкіх арэхаў, 2—3 ст. лыжкі кансерваванных фруктаў.

На памаду: 3/4 шклянкі цукровай пудры, 3—4 ст. лыжкі малака, 1 чайная лыжка какао-парашку.

АРЭХАВАЕ ПЯЧЭННЕ

200 г грэцкіх арэхаў прапусціць праз мясарубку. Дадаць яйкі, цукровую пудру, ром, старанна змяшаць і раскатаць у пласт таўшчыняй 3—4 см. Пакласці на бляху, змазаную сметанковым маслам.

Зверху пакласці здробненыя грэцкія арэхі (50 г), а на іх — глазур са збітых яечных бялкоў, цукровай пудры і лімоннага соку. Паставіць у гарачую духоўку, а праз 10—15 секунд награванне спыніць, пячэнне пакінуць у духоўцы, пакуль не астыне. Гарачым нажом, змочаным у вадзе, нарэзаць на кавалачкі.

На 250 г грэцкіх арэхаў — 1 1/2 шклянкі цукровай пудры, 1—2 яйкі, 1 чайная лыжка рому.

На глазур: 1 яечны бялок, 100 г цукровай пудры, некалькі кропель лімоннага соку.

ПЯЧЭННЕ З СЫРАМ

На смятане з цёртым сырам замясіць цеста. Раскатаць яго на пласт таўшчыняй 3—4 см і нарэзаць на кавалачкі любой формы. Пакласці на бляху, злёгка змазаную сметанковым маслам, зверху памазаць яечны-

мі жаўткамі, пасыпаць цёртым сырам і пячы ў духоўцы.

На 1 1/2 шклянкі пшанічнай мукі — 1 шклянка сметанковага масла, 1/2 шклянкі смятаны, 1—2 яечныя жаўткі, 150 г цёртага сыру (у тым ліку, 50 г на пасыпку), 10 г дрожджаў, 1—2 чайныя лыжкі рому, соль і кончыку нажа.

ЧИТАЛЬНИЙ ЗАЛ
ПЕРИОДИКИ

ЦІ ВЕДАЕЦЕ ВЫ, ШТО...

Воцат ліквідую розныя пахі ў кухні.

Для гэтага дастаткова наліць у пасудзіну крыху воцату і паставіць на агонь, каб ён выпарыўся.

Каб не было непрыемнага паху ў кухні, калі вы варыце качанную або цвятную капусту, накрыйце каструлю марляй, змочанай воцатам, а зверху закрыйце накрыйкай.

Калі ў час варкі яйка трэсне, дадайце ў ваду крыху воцату. Тады бялок не выцеча.

Калі ўпрыгожваюць торт фруктамі—сырымі або з кампоту—то ён часам уберае лішні сок і вельмі размякчаецца. Каб пазбегнуць гэтага, загадзя змажце паверхню торта бялком.

Калі вы робіце крэм з малака, крухмалу і какао, натрыце ў яго апельсінавую скарынку або дадайце некалькі кропель апельсінавай эсенцыі. Гэта надасць крэму прыемны пах.

Каб смажаная свініна была смачная і падрумяненая, перш чым паставіць яе ў духоўку, зрабіце вострым нажом некалькі глыбокіх надрэзаў на паверхні.

Бялкі не павінны стаяць, нават у халадзільніку, таму што яны хутка раскладаюцца, у іх развіваюцца шкодныя для арганізма чалавека бактэрыі. Іх неабходна зараз жа ўжыць у ежу.

Збітыя бялкі хутка асядаюць. Цеста, ў якое яны дададзены, трэба пячы зараз жа, а крэм са збітымі бялкамі выставіць на холад.

Лягчэй збіваць бялкі ў халодным месцы. Летам, у гарачыя дні, рэкамендуецца збіваць бялкі ў халоднай пасудзіне, а самі яйкі папярэдне злёгка астудзіць у халадзільніку.

Алюмініевая каструля, у якой збіваюцца бялкі, надае ім цёмны колер, а ў эмаліраванай пасудзіне могуць адламацца кавалачкі эмалі і трапіць у бялок. Таму лепш за ўсё збіваць бялкі ў фарфаравай, пластыкавай або шкляной пасудзіне з тоўстымі сценамі.

Калі вы хочаце, каб збіты бялок быў моцным, сачыце, каб пры збіванні ў яго не трапілі якія-небудзь прымешкі: жаўток, вада або тлушч з талеркі.

Лепш за ўсё збіваюцца бялкі зусім свежых яек, а калі ў вас няма такіх, то можаце дадаць у бялкі некалькі кропель лімонага соку. Тады збітыя бялкі будуць мацнейшыя і больш устойлівыя. Калі збітыя бялкі прызначаюцца для пірага, можна дадаць у бялкі частку цукру, які прызначаецца для яго (1/3). Так іх лягчэй збіваць.

НЕВЯЛІКІЯ ЗАПАСЫ ХАРЧОВЫХ ПРАДУКТАЎ

Калі ў доме ёсць хаця б невялікі запас прадуктаў, то гэта вялікая падмога для гаспадыні. З іх у любую мінуту можна прыгатаваць што-небудзь для сям'і або нечакана прыйшоўшых гасцей.

Гаспадыня сама павінна вырашыць, якія прадукты і ў якой колькасці ёй неабходны. Пры гэтым яна выходзіць з ліку членаў сям'і, з іх густаў, а таксама з ліку людзей, якія часцей за ўсё прыходзяць у госці. У пачатку кожнага тыдня або, па меншай меры, два разы на месяц гаспадыня павінна папярэдне свае запасы наступнымі прадуктамі: мучнымі вырабамі (макарона, лапша, вермішэль), цукрам, чаем, кавай, какао, рысам, манкай, мукой, соллю, чырвоным і чорным перцам, сметанковым маслам, тлушчамі, алеем, воцатам, гарохам, чавіцай, фасоліяй, гароднінай, мяснымі і рыбнымі кансервамі, кампатамі і мармеладам, бульбай і карэннямі і да т. п.

Лепш за ўсё захоўваць усе гэтыя прадукты ў сухім і халодным памяшканні—кладовай або спецыяльнай шафе. Далей ад адзежы, мыла, хімічных прэпаратаў, ад якіх прадукты могуць пераняць непрыемны пах! Не менш важна ўпакоўка прадуктаў, прызначаных для працяглага захоўвання. Папярковыя кулькі і кардонныя каробкі—не лепшае, што можна прапанаваць у якасці гігіенічнай упакоўкі. Прадукты трэба захоўваць у шкляной тары, пластыкавых каробках і поліэтыленавых мяшэчках. Трымаць у пэўным парадку. Такім чынам, гаспадыня заўсёды будзе ведаць, што ў яе яшчэ ёсць, што канчаецца, а што трэба зараз жа ўжыць у ежу, каб не сапсавалася.

Зінаідзе Х. з г. Глыбокае

Вы пытаеце, што гэта за хвароба сэрца «мітральны парок» і як яго лепш вылечыць.

Мітральны парок—строга кажучы, не самастойнае захворванне, а зыход якой-небудзь хваробы, якую чалавек перанёс раней або якой і да гэтага часу хварэе. Часцей за ўсё ён узнікае пасля рэўматызму. Назва «мітральны» парок атрымаў таму, што хвароба паразіла клапаны мітральнай адтуліны сэрца, аднак назва яшчэ не ўказвае на характар парока і ступень яго цяжкасці, таму што гэта можа азначаць розны стан—стэноз (звужэнне) адтуліны, недастатковасць (пакарачэнне клапанаў, калі яны не ў стане перакрыць адтуліну поўнасцю), або камбінацыю гэтага стану.

У залежнасці ад гэтых адрозненняў будзе розным і стан хворага чалавека.

Лячэнне мітральнага парока павінна пачынацца з лячэння асноўнага захворвання, якое да гэтага парока прывяло. Лячэнне трэба абавязкова ва ўрача, не ўжываючы ніякіх метадаў самалячэння і хатніх сродкаў.

Урач В. САЛАУХІН

Жанчыне, якая пыталася пра лейкаплакію, адказваем, што з прычыны падобнага захворвання яна павінна звярнуцца ў Лепельскую раённую бальніцу або ў Віцебскую абласную. Ніякія парады па пошце ў даным выпадку недапушчальныя, апрача самых агульных—знаходзіцца пад назіраннем спецыялістаў і строга выконваць іх назначэнні.

АДКАЗЫ НА ЗАДАЧУ-ШЫФРАГРАМУ, змешчаную ў № 6 за 1969 г.

1. Суворав. 2. Адмірал. 3. Гастэла. 4. Эскадра. 5. Смірноў. 6. Карабін. 7. Папанін. 8. Нахімаў. 9. Валынаў. 10. Арсенал. 11. Давыдаў. 12. Мазанік. 13. Граніца. 14. Капітан. 15. Громава. 16. Якаўлеў. 17. Авіяцыя. 18. Харужая. 19. Байніца. 20. Танкіст. 21. Бубенін. 22. Гармата. 23. Паповіч. 24. Наганаў.

Першая лічба ў клетцы вонкавага круга паказвае на нумар слова, упісанага ў цэнтры фігуры, другая лічба паказвае, якую літару трэба браць з гэтага слова. У вонкавым крузе прачытаем: «Хто за Радзіму гарой, той сапраўдны герой».

На першай старонцы вонкавага: конніца Святлана Шамак. Чытайце пра яе замалёўку «Падкова шчасця». Каляровае фота Ул. Вяхоці.

МОДЫ

На чацвёртай старонцы вонкавага:

Вельмі прыгожая сукенка, аздобленая прошвамі, звязанымі кручком з каляровага ірысу або муліну.

На гэтай старонцы мы даем некалькі ўзораў, якія лёгка звязаць. Спалучэнне колераў можна мяняць у залежнасці ад асноўнага тону сукенкі або нацыянальнасці.

Чырвоны колер зноў модны. Сукенка з тнаніны такога колера будзе прыгожая, калі яе дапоўніць моднымі аксэсуарамі. Лета ў разгары. Сарафаны з яркіх тнанін—незамежны нацыянальны ў гарачы летні дзень.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПЕНАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

Мастацкае афармленне Ю. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі. АТ 08759. Здадзена ў набор 20/V 1969 г. Падпісана да друку 23/VI 1969 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара—6-17-51, адказ. сакратара, аддзела прамысловасці—6-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры—6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 15 кап. Дадатак—выкрайка. Тыраж 328083 экз. Зак. 251.

Цена 15 кап.

74995

